

II. AZ NFT STRATÉGIÁJA ÉS PRIORITÁSAI

A Nemzeti Fejlesztési Terv stratégia fejezetének célja, hogy a 2004-2006 közötti időszakra kijelölje Magyarország Strukturális Alapokból támogatható fejlesztéspolitikai célkitűzéseit és prioritásait. A mindössze három éves időszak azonban nem elegendő egy átfogó nemzeti fejlesztési stratégia megvalósítására, illetve a Helyzetelemzésben feltárt legfontosabb kérdések kezelésére. Ezért a jelenlegi dokumentumban a 2006-ig tartó programozási időszakon túlmutató, hosszabb távú fejlesztési politika pilléreit is le kell fektetni, s emellett gondoskodni kell a következő tervezési időszakra vonatkozó stratégia kereteinek felállításáról is.

A magyar fejlesztéspolitika, s így az NFT stratégiájának hosszú távú, **végső célkitűzése** a lakosság életminőségének jobbá tétele, ami a jövedelmi viszonyok javításán túlmenően kiterjed a környezet, a kultúra, az egészség, az oktatás és a szociális védelem minőségére és hozzáférhetőségére is. Ebben a stratégiai keretben fogalmazódott meg a jelen Nemzeti Fejlesztési Terv **általános célja**, a Magyarország és az Európai Unió tagállamai között fennálló fejlettségbeli különbségek mérséklése.

Ez a fejezet először Magyarország legfontosabb erősségeit és gyengeségeit, majd a Nemzeti Fejlesztési Terv célrendszerét mutatja be, végül ismerteti a kitűzött célok megvalósításához szükséges intézkedési területeket.

1. SWOT ELEMZÉS

A SWOT elemzés Magyarország jelenlegi állapotának elemzéséből indul ki, és alapul szolgál a fejlesztési stratégia céljainak és prioritásainak kitűzéséhez. Magyarország legfontosabb erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és az országot érintő lehetséges veszélyeket az alábbi táblázatok összegzik.

1. Táblázat – Magyarország legfontosabb erősségei és gyengeségei

Erősségek	Gyengeségek
<i>Gazdaságfejlesztés</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Gazdasági és politikai stabilitás • Fejlődő gazdaság • Jelentős tőkevonzó képesség • Erős integráció az európai gazdaságba • Nemzetközileg integrálódott, erős feldolgozóipar • Lendületes ipari szerkezetváltás • Befejezett privatizáció • Dinamikus szolgáltató szektor • Megfelelő földterületek a fejlesztésekhez • Jó minőségű üzleti infrastruktúra és pénzügyi szolgáltatások • Gazdag természeti és kulturális örökség • Két jól kiépített idegenforgalmi célpont (Budapest és a Balaton) • Kedvező földrajzi fekvés • Az egészségturizmusban hasznosítható gazdag termál- és gyógyvíz-készlet • Digitalizálás után könnyen hozzáférhető és használható, gazdag tudományos és kulturális örökség • A közösségi Internet hozzáférési helyek viszonylag nagy száma 	<ul style="list-style-type: none"> • Technológiai elmaradottság • A hazai és a külföldi vállalatok teljesítménye közötti nagy különbség • Kevés technológiai- és tudástranzfer a külföldi cégek részéről • Alacsony hozzáadott érték • Menedzsment és marketing ismeretek hiánya a KKV szektorban • A KKV-k nem kielégítő finanszírozási rendszere • A KKV-k nincsenek felkészülve a szigorúbb környezetvédelmi szabályozásra • Hiányos turisztikai szolgáltatások • A turizmus területileg erősen koncentrált • A megfelelő minőségű szálláshelyek hiánya • Kevés az egy látogatóra jutó költség és az átlagos tartózkodási idő • A turizmusban dolgozók nem kielégítő képzettségi színvonala • Az turisztikai lehetőségek alacsony kihasználtsága a főszezonon kívül • Mennyiségi és minőségi szempontból nem kielégítő turisztikai kínálat a kevésbé ismert területeken • Alacsony az Internet penetráció, a tartalomszolgáltatás fejletlen • Az e-gazdaság alulfejlettsége
<i>Mezőgazdaság és vidékfejlesztés</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • A kedvező természeti adottságok által biztosított versenyelőnyök a mezőgazdasági termelés számára • Jó minőségű és változatos természeti állomány (búza, kukorica/állatállomány) • Általában versenyképes mezőgazdasági szaktudás • A mezőgazdaság jelentős átalakításon ment keresztül • Kedvező feltételek az értékes termények előállításához (bor, élelmiszer, zöldség, speciális termények) • Kulturális örökség és tradíciók a kézműves iparban 	<ul style="list-style-type: none"> • A mezőgazdaság tőkehiánya • Hiányos együttműködés a mezőgazdasági termelés, beszerzés és értékesítés területén • Túl rövid bérleti szerződések • Kedvezőtlen korösszetételű mezőgazdasági népesség • A tanácsadói rendszer kialakulatlansága • Az élelmiszeripari KKV-k tőkehiánya • Az erdőgazdaságok alacsony száma • A halászati létesítmények elavultak • A vidéki térségek kedvezőtlen demográfiai és foglalkoztatási helyzete • A vidéki szolgáltatások fejletlensége
<i>Regionális fejlesztés</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Az ország nagy része sikeresen integrálódott az európai piacokba • Budapest dinamikusan fejlődő regionális központ • A fő közlekedési folyosók mellett virágzó területek alakultak ki • Minden régióban vannak dinamikus városok • Minden régióban vannak erős hagyományokkal rendelkező egyetemek 	<ul style="list-style-type: none"> • Nagy egyenlőtlenségek Kelet és Nyugat, a főváros és az ország többi része között, az egyes régiókon belül • A közlekedési infrastruktúra gátolja az interregionális és a kistérségi hatékony hálózatok kialakulását • Sok régió idegenforgalmi potenciálja kihasználatlan • A közösségi lehetőségek, a környezet, az emberi és vállalkozói potenciál gyakran nem kielégítőek • A roma népesség területi koncentrációja

1. Táblázat (folyt.) – Magyarország legfontosabb erősségei és gyengeségei

<i>Technológia és innováció</i>	
<ul style="list-style-type: none"> Nemzetközileg elismert, magas szintű kutatási tradíció Sikeres kutatói iskolák a természettudományok, a mérnöki tudományok és az orvostudomány területén A nemzetközi vállalatok K+F tevékenységének Magyarországra telepítése A kutatások szervesen illeszkednek a nemzetközi K+F hálózatokba (Hatodik Keretprogram) 	<ul style="list-style-type: none"> A K+F kiadások alacsony szintje A K+F döntően állami támogatásban valósul meg A K+F elavult infrastruktúrája, a kutatói személyzet elöregedése A vállalati K+F alacsony szintje A K+F és a vállalkozások közötti gyenge kapcsolatok, nem kielégítő spin-off tevékenység
<i>Közlekedési infrastruktúra</i>	
<ul style="list-style-type: none"> Kedvező közlekedés-földrajzi helyzet Kedvező topográfiai viszonyok Jól szervezett helyi/távolsági tömegközlekedés 	<ul style="list-style-type: none"> A gyorsforgalmi utak hiánya A meglévő úthálózat korszerűsítésre szorul Elavult vasúthálózat Gyenge repülőtéri kapacitás A Duna-folyosó fejlesztésre szorul
<i>Humán erőforrások</i>	
<ul style="list-style-type: none"> A felsőfokú végzettséggel rendelkezők számának és arányának növekedése A GDP arányos oktatási kiadások megegyeznek az Uniós átlaggal Minőségi munkaerő az informatikai, a mérnöki és az orvosi ágazatokban A munkaerő minősége általánosságban megfelelő A nők magas képzettségi szintje 	<ul style="list-style-type: none"> A munkaerő-kereslet és –kínálat eltérő struktúrája Az oktatás, a szakképzés és a munkaerőpiac között nem megfelelő a kapcsolat Az iskolarendszer nem biztosítja az esélyegyenlőséget Az oktatás fizikai infrastruktúrája szegényes Alacsony gazdasági aktivitás Egyes csoportok (fiatalok, idősebbek, romák, fogyatékkal élők, szakképzetlenek) munkaerőpiaci kirekesztettsége Nagy regionális munkaerőpiaci különbségek
<i>Szociális körülmények, esélyegyenlőség</i>	
<ul style="list-style-type: none"> A 3-6 éves gyermekek megfelelő óvodai ellátottsága Javuló szociális szabályozás Széles körű szociális védőháló Kiterjedt gyermekgondozási segélyezési rendszer 	<ul style="list-style-type: none"> A romák és a többségi társadalom képzettségi szintje közötti nagy különbség A romák rossz életkörülményei és egészségügyi állapota A roma kisebbség nagy arányú munkanélkülisége és társadalmi kirekesztettsége A nők munkaerőpiaci diszkriminációja, alacsony rezervációs bére A nők horizontális és vertikális munkaerőpiaci szegregációja Az esélyegyenlőségi politika alacsony hatékonysága Családbarát politikák hiánya
<i>Egészségügy</i>	
<ul style="list-style-type: none"> Jól képzett munkaerő az egészségügyi ágazatban Az orvos ellátottság hasonló az EU átlagához Nagy számú kórházi férőhely 	<ul style="list-style-type: none"> A lakosság rossz egészségügyi állapota Az egészségügyi rendszer alulfinanszírozottsága A járóbetegellátás alulfejlettsége Az egészségügyi berendezések elavultsága Rossz munkafeltételek az egészségügyben A betegek indokolatlanul nagy hányadát kezelik kórházakban

1. Táblázat (folyt.) – Magyarország legfontosabb erősségei és gyengeségei

Környezetvédelem	
<ul style="list-style-type: none"> • Nagy biodiverzitás • Nemzetközileg elismert természet- és tájvédelem • Természetes vízforrások gazdagsága • Kedvező feltételek a megújuló energiaforrások, különösen a biomassza és a geotermikus energia hasznosítására 	<ul style="list-style-type: none"> • Magas légszennyezés a városokban és agglomerációikban • Az ivóvíz minősége és a felszín alatti vizek védelme nem megfelelő • A szennyvíz- és a hulladékkezelés hiányosságai • Sok a szennyezett földterület • A gazdasági tevékenység nagy környezetterhelése • A települési infrastruktúra alulfejlettsége • A lakosság alacsony környezettudatossága • A megújuló energiaforrások elégtelen hasznosítása • Alacsony energiahatékonyság

2. Táblázat – Magyarország fejlődési lehetőségei és veszélyei

Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • Szorosabb gazdasági integráció az EU-val • Szorosabb határmenti együttműködés • Az EU-csatlakozás javítja Magyarország nemzetközi megítélését • Bővülő szolgáltató szektor • Az informatikai-kommunikációs szektor fejlődése • Növekvő igény az informatika eredményeinek gyorsabb terjedése iránt • A csúcstechnológiák gyors térhódítása • Digitális tartalom fejlesztése a kultúra és a tudomány területén • A tudás-intenzív szektorok növekvő súlya • Növekvő igény a minőségi szolgáltatások és élelmiszerek iránt • A kulturális örökség fenntartható fejlesztése • A vidék felértékelődése • A társadalmi szolidaritás és kohézió erősödése • Környezettudatosság erősödése • Az egészség felértékelődése 	<ul style="list-style-type: none"> • Kedvezőtlen külső makrogazdasági feltételek • Szélesedő digitális szakadék a társadalom egyes rétegei között • Növekvő regionális különbségek • Agyelszívás • A globális felmelegedés káros hatásai • A közlekedési infrastruktúra koordinálatlan fejlődése • A népesség öregedése • Környezetet fenyegető növekvő urbanizáció és motorizáció • Szegénységi kockázatok • A mezőgazdasági termelők hátrányos helyzete • Leszakadó vidéki régiók

A magyar gazdaság erősségei a harmonikus fejlődés ösztönzésének kiinduló pontjait jelentik, míg a gyengeségek leküzdése érdekében további fejlesztéspolitikai lépésekre van szükség.

2. CÉLKITŰZÉSEK

A Nemzeti Fejlesztési Tervben és a hazai fejlesztési elképzelésekben foglalt intézkedések hosszú távú célja a **lakosság életminőségének javítása**. E folyamat természetesen függ a népesség jövedelmének szintjétől, és számos más olyan tényezőtől, mint például a környezet állapota, a közszolgáltatások minősége, és hogy a fejlesztéspolitika kiterjed-e valamennyi régióra, illetve társadalmi csoportra.

E területek többségén Magyarország jelentős hátrányban van az Európai Unióhoz képest. Ezért az életminőség javítása érdekében átfogó és széleskörű intézkedésekre van szükség. A csatlakozást követő első három évben azonban a nemzeti stratégia elsősorban a gazdasági felzárkózásra koncentrál, ugyanakkor nem hagyja figyelmen kívül az ország modernizációs folyamatának fenntarthatóságát befolyásoló tényezőket sem.

A jelenlegi tervezési időszak **általános célkitűzése a fejlettségbeli hátrányok mérséklése**, az egy főre jutó GDP szintjében az Uniós átlaghoz képest mutatott jelentős lemaradás csökkentése. Ezért a beavatkozási területeknek az említett felzárkózás általános célját kell szolgálniuk.

A beavatkozási területek meghatározásához specifikus célokat kell kijelölni, ami a NFT szempontjából leglényegesebb megfontolások azonosítását is megkönnyíti.

A felzárkózáshoz mindenekelőtt tartós és kiegyensúlyozott gazdasági növekedésre van szükség. Ennek előfeltétele egy nemzetközi viszonylatban is jól teljesítő, versenyképes gazdaság megteremtése. Egy olyan viszonylag kis méretű, nyitott gazdaság esetében mint a magyar, jól működő vállalkozásokra és kedvező gazdasági feltételek biztosítására van szükség. Ezért a fejlesztési stratégia első **specifikus célkitűzése a versenyképesebb gazdaság**.

A gazdasági versenyképesség mellett az általános cél megvalósításának másik előfeltétele a **humán erőforrások jobb kihasználása**. Ennek a specifikus célkitűzésnek két oldala van. Egyfelől egy jobb minőségű, képzettebb, a munkaerő hatékonyabb felhasználását lehetővé tevő humán tőkét jelent. Másfelől azt jelenti, hogy a foglalkoztatásból kieső emberek tehetségét, tudását és munkaképességét is hatékonyabban kell hasznosítani. Ez lehetővé teszi a meglévő humán tőke és a munkaerő jobb kihasználását, s ezzel az egy főre eső jövedelem növelését.

A versenyképesség fokozása és a humán erőforrások jobb kiaknázása egymást kölcsönösen erősítő tényezők. A jobb gazdasági versenyképesség keresletet teremt a képzettség és a tudás iránt, emeli a foglalkoztatottságot és az aktivitási rátát. Ugyanakkor az emberek munkaerőpiaci integrálása és képzettségi szintjük javítása erősíti a gazdasági versenyképességet, és lehetővé teszi a magasabb hozzáadott értéket képviselő tevékenységek megtelepedését. A növekvő gazdasági versenyképesség azonban nem jelenti szükségszerűen a környezet állapotának javulását vagy romlását.

A társadalmi-gazdasági fejlettség színvonala jelentős területi eltéréseket mutat. Ezért olyan feltételek megteremtését elősegítő intézkedésekre van szükség, amelyekből valamennyi régió saját potenciáljára és erőforrásaira támaszkodva egyaránt profitálhat. Ehhez javítani kell az életkörülményeket, és fejleszteni kell a régiókat összekötő közlekedési hálózatokat. A régiók népességmegtartó erejének növelése érdekében támogatni kell a vállalkozások létrejöttét, az új munkalehetőségek teremtését és a képzést. Mindez elősegíti a regionális különbségek csökkentését, növeli az ország jólétét és erősíti a társadalmi kohéziót.

A jobb minőségű környezet szintén javítja a lakosság életminőségét. Magyarországon a környezet állapota jelentős eltéréseket mutat. Azokban a térségekben, ahol legrosszabb a helyzet, a Nemzeti Fejlesztési Terv akciói nagymértékben hozzájárulhatnak a lakosság életminőségének javulásához. A jobb környezet egyúttal a fenntartható fejlődésnek is feltétele, ezért az NFT Stratégia csökkenteni kívánja a természetes erőforrásokra gyakorolt negatív hatásokat és támogatja a források ésszerűbb felhasználását. A harmadik specifikus célkitűzés ezért a **jobb környezetet és a kiegyensúlyozottabb regionális fejlődést** irányozza elő.

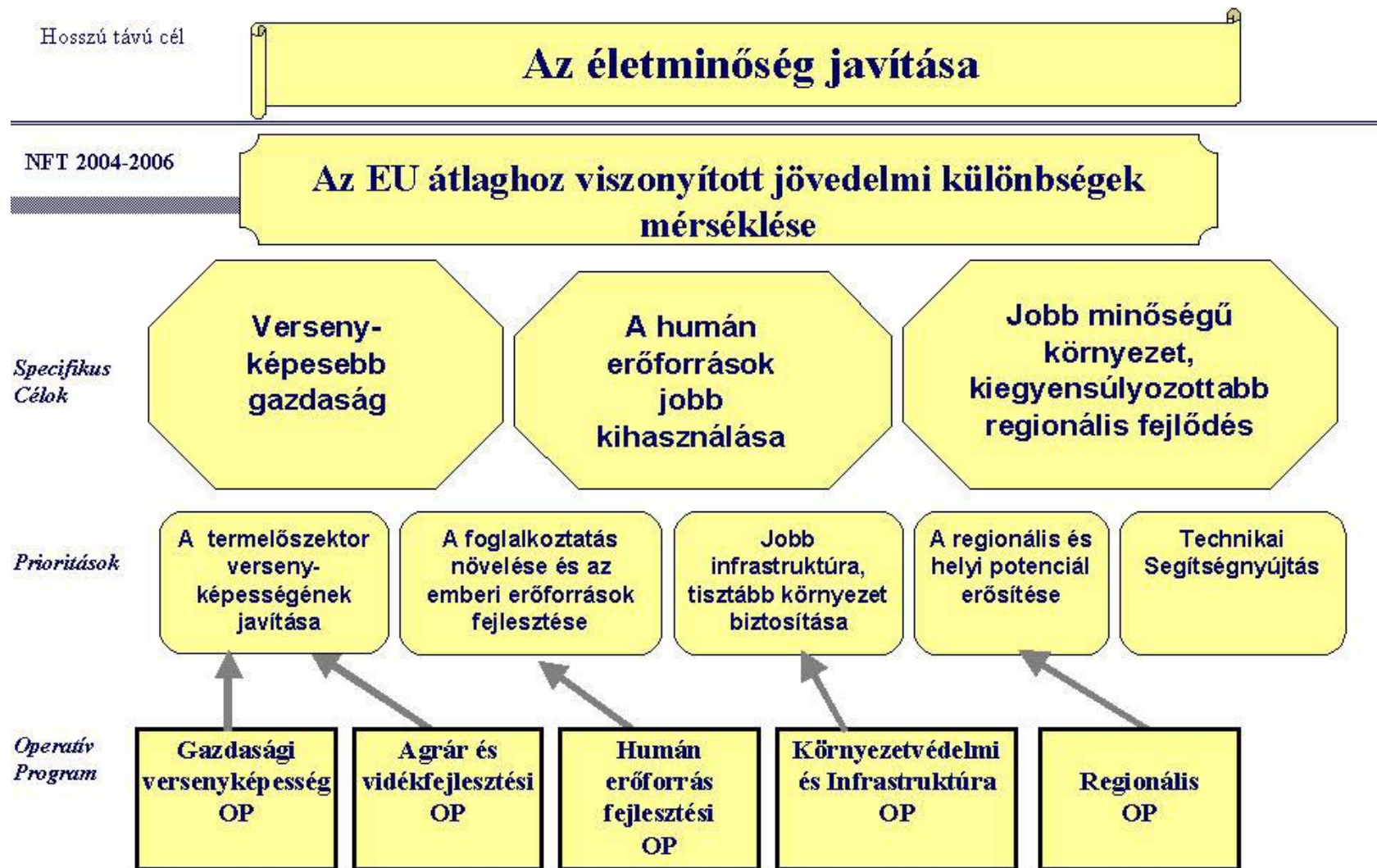
E cél elérése nemcsak az EU-hoz való felzárkózást segíti elő, hanem hatással van a többi specifikus célkitűzésre is. A környezet minőségének javítása ugyanis kedvezően hat a munkakörülményekre és a lakosság egészségi állapotára, javítja a gazdasági versenyképességet, és előmozdítja a humán erőforrások hatékonyabb kiaknázását.

A közszolgáltatások területén meglévő regionális egyenlőtlenségek mérséklése javítja a termelőszektor versenyképességét, és növeli a munkaerőpiaci részvételt.

A harmadik célkitűzésre hatással vannak többi specifikus célkitűzésekhez kapcsolódó lépések: a versenyképesség és a humán erőforrások javítása kedvezően hathat a regionális egyenlőtlenségek mérséklésére és a környezet állapotára. A növekvő gazdasági versenyképesség forrásokat teremt a környezet javításához és a regionális különbségek mérsékléséhez. Mindamelllett a versenyképesség számos nem gazdasági tényező függvénye, így a Nemzeti Fejlesztési Tervben mindenképpen gondoskodni kell, hogy a versenyképesség forrásai valóban megfeleljenek például a környezetvédelmi elvárásoknak, és ne pusztítsák a környezeti értékeket. Ezért az intézkedéseknek eleget kell tenniük a fenntartható fejlődés horizontális elvének is.

A jobb versenyképesség a regionális teljesítménytől függően csökkentheti, de akár el is mélyítheti a regionális különbségeket. Ezért az NFT az egyenlőtlenségek mérséklése érdekében szem előtt tartja az intézkedések ilyen irányú következményeit.

A *Helyzetelemzésből* kitűnik, hogy Magyarország messze elmarad az EU tagállamainak átlagos teljesítmény és életminőség-mutatóitól. A három egymást kiegészítő specifikus célkitűzés biztosítja Magyarország dinamikus és fenntartható fejlődését, ami a humán erőforrások és a természeti adottságok jobb kiaknázását, és a fejlettségbeli lemaradás csökkentését eredményezi (lásd 2.1 ábra).



3. STRATÉGIA

Az előző rész a Nemzeti Fejlesztési Terv SWOT elemzésre épülő céljait ismertette. A Stratégia fejezet a célok és a jövőbeni fejlesztési tevékenységek közötti kapcsolatot mutatja be. A végrehajtás rövid időtartama és a források szűkössége miatt a rendelkezésre álló erőforrásokat néhány kiválasztott területre kell koncentrálni.

A Nemzeti Fejlesztési Terv **első célja** az ország és régiói versenyképességének erősítése nemzetközi és EU szinten egyaránt. E cél kiválasztását az alacsony termelékenység, a tőkehiány, az alacsony technológiai szint, a KKV szektor gyengesége, továbbá a mezőgazdasági potenciálban, a modern információs technológiai alkalmazásokban és az információs társadalomban rejlő lehetőségek kihasználatlansága, a nem kielégítő K+F tevékenység, az elavult közlekedési infrastruktúra, valamint az ország idegenforgalmi adottságainak nem megfelelő hasznosítása indokolja.

Az Egységes Európai Piachoz való csatlakozással a vállalkozásoknak korábban nem tapasztalt éles versenyben kell helytállniuk. Magyarország belátható időn belül csatlakozik az euró-övezethez is, ami majd tovább növeli az európai konkurencia nyomását. Ezért tehát kiemelt feladat a termelőszeaktor versenyképességének erősítése.

Az NFT **első célja** a **termelőszeaktor** jövedelemtermelő képességét erősítő feltételek megteremtését irányozza elő. A felzárkózási folyamathoz nélkülözhetetlen a termelékenység és hatékonyság javítása. A termelékenység emeléséhez többek között stabil szabályozói és makrogazdasági környezetre, valamint a piactgazdaság jól működő intézményi kereteire van szükség. Ezek legfontosabb elemei már az előző évtizedben kiépültek. A gyengeségek azonban még léteznek, ezért a versenyképesség erősítéséhez strukturális intézkedéseket kell tenni.

A versenyképesség erősítésének feltétele a termelői kapacitás korszerűsítése, a tőkefelhalmozás ösztönzése, az új technológiák átvétele, a termékek minőségének javítása és az üzleti infrastruktúra kiépítése. Az új technológiák bevezetésére nemcsak a versenyképesség erősítése miatt van szükség, hanem a környezeti kockázat és a szennyezés csökkentése érdekében is. Mivel a termelőszeaktor teljesítményének javítása jelentős tőkeberuházásokat igényel, az NFT-nek a **befektetések ösztönzésével** kell támogatnia ezt a célkitűzést. Ez különösen azokban a térségekben fontos, ahol a munkaerő kihasználtsága alacsony.

Magyarország versenyképessége nagymértékben függ a **KKV szektor** helyzetétől. A KKV-k technológiai- és irányítási színvonalának javítása, jobb tőkepiaci pozíciója, fejlettebb üzleti infrastruktúrája és elektronikus kapacitása – ezáltal a környezetükkel és üzleti partnereikkel folytatott sokrétű kommunikáció – a hozzáadott érték növelését és az általános versenyképesség jelentős javulását eredményezi. A KKV-k nemzetközi piacokba történő integrációjának elősegítése érdekében fejleszteni kell a KKV-k és a nagyvállalatok közötti kapcsolatokat. A nők kisvállalkozóvá válását a támogatásokhoz és a vállalkozói képzési lehetőségekhez való hozzájutás egyenlő esélyeinek biztosításával kell ösztönözni. Az intenzívebb innováció, a munkavállalók új tudása és a megfelelő menedzsment egyaránt növeli a termelékenységet. A versenyképesség erősítéséhez mind a vállalkozói-, mind a non-profit szektor **K+F centrumaiban** támogatni kell az új termékek és technológiák fejlesztését. Ilyen intézkedésekre elsősorban a fővároson kívül van szükség, ahol a K+F tevékenység

alacsony és a helyi kutatási potenciál nincs kihasználva (pl. egyetemeken). Különösen fontos feladat a kutatási eredmények terjesztése, mivel az eredmények igen lassan kerülnek át a termelésbe.

Az informatikai vívmányok széles körű társadalmi elfogadottsága és kiterjedt használata a vállalati szektorban elősegíti az új technológiák átvételét és a tanulást, ezért az ehhez kapcsolódó intézkedések erősítik a versenyképességet. Az elektronikus kereskedelem, az elektronikus közigazgatás, valamint az **információs társadalom** hálózatai és tartalma kedvez a tudás felhalmozásának, ami növeli a hozzáadott értéket. Befektetési oldalon a távközlés fejlesztése, az infokommunikációs szolgáltatások minőségének és biztonságának javítása, valamint az elmaradottabb térségekben a hálózatok kiépítése erősíthetik a helyi versenyképességet. Az infokommunikációs technológiák fokozzák a termékek piacképességét és gyakran a termelési költségek csökkenésével járnak együtt. A gazdaság fejlődéséhez szükség van az üzleti szereplők és a közigazgatás közötti hatékony együttműködést biztosító kapcsolati rendszer kiépítésére is.

Az **idegenforgalomban** nagy lehetőségek rejlenek. Az ágazat versenyképességének erősítéséhez a szálláshelyek bővítését, a szolgáltatások és a komplex turisztikai termékek minőségének javítását, a foglalkoztatottak képzettségi szintjének emelését szolgáló beruházásokra, valamint az ország kulturális és természeti örökségének jobb kiaknázására van szükség. Mindez kedvezően hat a turisták által elköltött összeg és a tartózkodási idő alakulására. Megfelelő gondot kell fordítani a környezet megóvására annak érdekében, hogy a fejlesztések ne az ország természetes erőforrásainak károsodásával valósuljanak meg.

A versenyképesség javítását a **regionális és helyi potenciál** hatékonyabb kiaknázása is elősegíti, s ehhez jobb elérhetőségre van szükség mind a régiók között, mind azokon belül. A helyi versenyképesség erősítéséhez új társadalmi és gazdasági kapcsolatokat kell kialakítani. A helyi közigazgatás fejlesztése, a barnamezők rehabilitációja, valamint az egyetemek és az üzleti szféra közötti megfelelő hálózatok kialakítása szintén a cél elérését segíti elő.

A jobb minőségű **környezet** – akár a környezetvédelem (szennyvíz és hulladékkezelés, a víz- és levegőminőség javítása), akár a természet megóvásának eredményeként – növeli az ország turisztikai vonzerejét, javítja a lakosság munkavégző képességét, s ezzel erősíti a versenyképességet. A jobb minőségű környezet a tökevonzó képesség szempontjából is kulcsfontosságú tényező. Az energiaforrások hatékonyabb kiaknázására irányuló lépések szintén kedvezően hatnak a termelő szektorra.

A gazdasági versenyképességet közvetlenül befolyásoló tényezők közül az egyik legfontosabb az európai hálózatba kapcsolt, hatékony **közlekedési rendszer**. Felgyorsítja az Egységes Európai Piacba való integrálódást, és elősegíti új tevékenységek megjelenését a hazai piacon. A nagy hozzáadott értéket biztosító közlekedési szolgáltatások fejlesztésével Magyarországnak ki kell kiaknáznia a földrajzi adottságaiban rejlő lehetőségeket. A közlekedési infrastruktúra jelenlegi állapota, különösen annak minősége azonban azzal fenyeget, hogy gátjává válik az ország fejlődésének. A közlekedés fejlesztése a turizmus szempontjából is javítaná az ország és régiói elérhetőségét. A közlekedési infrastruktúra fejlesztését természetesen úgy kell megvalósítani, hogy ne veszélyeztesse a környezetet és a természeti erőforrásokat.

A gazdasági versenyképesség erősítése a **humán erőforrások** jobb kihasználását teszi szükségessé. A foglalkoztatás növelését és a munkanélküliség mérséklését aktív

munkaerőpiaci politikák segítik elő. Magyarországon az oktatási rendszer nincs összhangban a munkaerőpiac szükségleteivel. Az összhang megteremtése javítaná a munkaerő termelékenységét és növelné a gazdasági aktivitást. Az oktatás és képzés fejlesztése az egész életen át tartó tanulás koncepciója keretében folyamatosan bővíti a munkavállalók és az iskolás korúak ismereteit. Az Internet elérési lehetőségek kiszélesítése, és a web alapú adatbázisok és információk használata csökkenti a tanulási költségeket, ezáltal elősegíti az egész életen át tartó tanulást, az önképzést, a magasabb szintű tudás és szakképzettség megszerzését. A versenyképesség erősítése a társadalom hátrányos helyzetű csoportjainak nagyobb munkaerőpiaci részvételét is feltételezi. Különösen a nők munkaerőpiaci reintegrációja jelent problémát annak ellenére, hogy képzettségi szintjük magasabb a férfiakénál. A társadalom egy másik alulfoglalkoztatott nagycsoportja a roma kisebbség, akiknek nagyobb munkaerőpiaci részvétele jelentősen elősegítené az ország humán erőforrásainak jobb kihasználását.

A **mezőgazdaság** részesedése a GDP-ben a kilencvenes évek folyamán drámaian csökkent. A szektor természeti adottságai nagyon jók, de nincsenek kellőképpen kiaknázva. Az Egységes Európai Piacon való helytálláshoz Magyarország számára létfontosságú egy versenyképesebb mezőgazdaság létrehozása. A tökehiány további fennmaradása, valamint a technológia fejlesztésének és a korszerűsítésnek az elmaradása esetén az ágazat teljesítménye tovább hanyatlana (a GDP-ben mérve), ezért nagymérvű befektetésekre van szükség. Ennek hiányában a mezőgazdaság – a benne rejlő potenciál ellenére is – nagy terhet jelentene a gazdaság egészére. Az élelmiszer-feldolgozás, erdőgazdálkodás és halászat modernizációja lehetővé teszi a magasabb hozzáadott értékű termékek előállítását és a versenyképesség növelését.

Számos **vidéki térség** igen szegény, és ezeket különösen hátrányosan érintette a mezőgazdaság hanyatlása. Ezekben a térségekben az alapvető szolgáltatások javításával és a munkaerő képzettségi szintjének növelésével a domináns mezőgazdasági tevékenységek kibővíthetők vagy helyettesíthetők (pl. idegenforgalom, tradicionális tevékenységek, kézművesség), ami elősegítheti a jövedelemtermelő képesség növelését. A mezőgazdasági termelés sikeres korszerűsítése és más tevékenységek előtérbe kerülése a vidéki térségek versenyképességének erősítését eredményezi.

Az NFT **második célja** a foglalkoztatás növelése és a humán potenciál fejlesztése. A cél kiválasztását számos tényező indokolja: az alacsony aktivitás, a tartós munkanélküliség állandósulása, a társadalmi kirekesztettség (fogyatékkal élők és romák), a nők munkaerőpiaci diszkriminációja, az oktatás és szakképzés munkaerőpiaci elvárásokkal szembeni rugalmatlansága és infrastrukturális elmaradottsága, valamint a foglalkoztathatóságot segítő szolgáltatások nem kielégítő színvonala.

A humántőke fejlesztése révén az egyének, a vállalkozások, a civil és kormányzati intézmények eredményesebb nemzetközi együttműködésre lesznek képesek. A képzettebb munkaerőt és minőségi humán tőkét felvonultató országoknak jobbak a felzárkózási esélyeik, ezért Magyarország számára is létfontosságú az emberi erőforrások fejlesztése. Ezen túlmenően, a világgazdaságban megfigyelhető fejlődési folyamatok és a magas fokú szakismereteket megkövetelő technológiai változások tapasztalatai azt igazolják, hogy azok az országok képesek kihasználni a technológiai fejlődésből fakadó előnyöket, amelyek erőforrásaik meghatározó részét a humántőke fejlesztésére fordítják.

A humántőke bizonyítottan a világgazdaság **hosszú távú növekedésének kulcstényezője**, és ez a tendencia várhatóan a jövőben is érvényes lesz. Egy képzetlenebb társadalom a világgazdaság ciklikus ingadozásaival is könnyebben megbirkózhat. A leszakadás elkerüléséhez Magyarországnak jelentős beruházásokat kell megvalósítania ezen a téren.

A humán erőforrások jobb felhasználása érdekében széleskörű intézkedésekre van szükség. Az **aktív munkaerőpiaci politikák** támogatása és továbbfejlesztése, a munkanélküliség megelőzése és csökkentése, valamint a munkaerőpiaci intézmények megerősítése együttesen segítik elő a foglalkoztatás növelését.

A **hátrányos helyzetű csoportok** – például romák – társadalmi és foglalkoztatási diszkriminációjának mérséklése erősíti a társadalmi kohéziót. Ezen társadalmi csoportok az elmaradottabb kistérségekben koncentrálnak. Oktatási esélyegyenlőségük biztosítása és a társadalmi befogadás támogatása növeli munkaerőpiaci esélyeiket. A közvetlen intézkedések javítják munkaerőpiaci pozíciójukat, foglalkoztathatóságukat és társadalmi helyzetüket. Az elmaradott térségekben, ahol a hátrányos helyzetű csoportok koncentrálnak, az információs társadalom által nyújtott lehetőségekhez, az információhoz és a tudáshoz való hozzáférhetőség javítása elősegíti a helyi közösségek és az egész társadalom kohéziójának erősödését.

A nők nagyobb munkaerőpiaci részvétele úgy biztosítható, ha könnyebben hozzáférhetnek az oktatási, képzési és foglalkoztatási lehetőségekhez. Emellett támogatni kell az **esélyegyenlőség** érvényesülését előmozdító munkaadókat és képzési intézményeket, valamint a munka és a családi élet összeegyeztetését lehetővé tevő munkahelyi gyakorlat terjedését. Különösen a nők munkaerőpiaci visszatérését előmozdító intézkedések lehetnek hatékonyak, mivel a nők képzetlenebbek mint a férfiak, és az inaktívak között is magasabb az arányuk.

A gazdaság folyamatosan változó szükségletei és az ismeretek gyors fejlődése miatt minden embernek állandóan képeznie kell magát. Ez a tanulás **egész életen át tartó tanulást** jelent, amelynek alapjait már az általános iskolában le kell fektetni, ahol biztosítani kell az egész életen át tartó tanuláshoz nélkülözhetetlen készségek és kompetenciák elsajátítását. Az egész életen át tartó tanulás segíti a munkaerőpiaci részvételt, mivel a megszerzett, de gyorsan elavuló ismeretek megújításával javítja az érintettek foglalkoztatási kilátásait. Annak érdekében, hogy az ezzel kapcsolatos intézkedésekből mindenki jobban profitálhasson, az oktatás és a képzés tartalmát és módszertanát egyaránt meg kell újítani. A szakképzést és a továbbképzési rendszert szintén a munkaerőpiac szükségleteihez kell igazítani.

Magyarországon magas a kis- és közepes vállalkozások és az egyéni vállalkozók száma. A KKV-k foglalkoztatási kapacitását és a vállalkozások rugalmasságát növelő, valamint a **vállalkozói készségeket és ismereteket** bővítő intézkedések javítják a vállalkozás sikerének esélyeit, s ezzel nemcsak a nagyobb foglalkoztatást, hanem a jobb minőségű humántőke megteremtését is előmozdítják.

A magyar **oktatás infrastruktúrája** helyenként kifejezetten gyenge. Az épületek és berendezések rossz állapota miatt az oktatás számos térségben nem képes megfelelni a követelményeknek. A helyzet csak megfelelő infrastrukturális befektetések révén orvosolható, ami közvetlenül is hozzájárul az oktatás minőségi megújításához.

A népesség rossz **egészségi** állapota jelentősen rontja a foglalkoztathatóságot, így magas inaktivitáshoz és a munkában eltöltött évek rövidüléséhez vezet. Az egészségügy legszűkebb keresztmetszeteit az egészségügyi szolgáltatásokat nyújtó intézmények közötti kommunikációs problémák, valamint a berendezések elavultsága jelentik. E területek fejlesztése elősegíti a munkaerő minőségi színvonalának emelését, és hozzájárul a termelőszektor versenyképességének erősítéséhez.

A vonzóbb **befektetési környezet**, a jobb tőkevonzó és tőke felszívó képesség, a termelési technológia korszerűsítése és az üzleti infrastruktúra fejlesztése javítja a vállalati szektor teljesítményét. A beruházások növelését eredményező intézkedések bővítik a foglalkoztatást.

A **kis- és közepes vállalkozások** a nagyvállalatokhoz képest munkaintenzívek, ezért a vállalatfejlesztés, a KKV-k vezetési színvonalának javítása, a technológia korszerűsítése, a pénzügyi forrásokhoz való hozzáférésük elősegítése, valamint a más cégekkel való együttműködésük fejlesztése egyaránt a munkaerő iránti kereslet növekedését eredményezi.

A **kutatás-fejlesztés** többféleképpen segítheti elő a munkaerőforrás jobb hasznosítását. Az alacsony ráfordítások, valamint az állami és vállalati K+F tevékenység nem kielégítő színvonala akadályozzák a versenyképesség erősítését. A K+F kiadások növelése, illetve az eredmények szélesebb körű elterjesztése növeli a versenyképességet és a munkaerő iránti keresletet. A jól működő K+F rendszer közvetlenül is javítja a munkaerő minőségét és foglalkoztathatóságát. A K+F eredmények hatékonyabb gyakorlati elterjesztése magasan képzett munkaerőt alkalmazó, nagyobb hozzáadott termelő, új vállalkozások kialakulását eredményezi.

A környezet fejlesztése számos területen indokolt. A **környezethez** kapcsolódó akciók a népesség egészségi állapotának javításával segítik elő a foglalkoztathatóság növelését, mert jobb minőségű környezetet biztosítanak a munkaerő számára. Ehhez képzésre és a népesség környezetvédelmi tudatosságának erősítésére van szükség.

A **közlekedési infrastruktúra** fejlesztése javítja az elmaradott térségek és régiók országon belüli és külföldről történő elérhetőségét, s e régiók versenyképességének erősítésével egyúttal új munkalehetőségeket is teremt. A fejlesztések nyomán javulnak az ingázás feltételei, ami szintén bővíti az elhelyezkedési lehetőségeket.

A munkavállalási lehetőségek terén nagy **regionális és helyi különbségek** vannak. Az egyenlőtlenségek mérséklését számos intézkedés segíti elő. A helyi tudást természetesen helyben lehet legjobban kamatoztatni, ezért a helyi szintű intézkedések révén hatékonyabban aknázhatók ki a humán erőforrások. A szociális gazdaság kiterjesztése elősegíti a munkahelyteremtést és a hátrányos helyzetű csoportok munkaerőpiaci reintegrációját. A helyi KKV-k foglalkoztatási kapacitásának és rugalmasságának növelése szintén hozzájárul a humántőke jobb hasznosításához. Ez különösen igaz az idegenforgalom esetében, ahol a kiaknázatlan helyi potenciál még nagy lehetőségeket rejt magában.

A **mezőgazdaság** területén is sokféleképpen lehet a humán erőforrásokat jobban hasznosítani. A technológia fejlesztésére, a hatékonyság emelésére és a termelés korszerűsítésére irányuló intézkedések javítják az ágazat versenyképességét, s ezzel a munkaerőpiaci egyensúlyhiányok felszámolását is elősegítik. Az új technológiák megjelenése jelentős munkaerőt szabadít fel, ami szükségessé teszi a mezőgazdaságban foglalkoztatottak átképzését. Ezzel párhuzamosan

támogatni és képezni kell a fiatal gazdákat annak érdekében, hogy nekik már ne kelljen ugyanazokkal a problémákkal szembesülniük, mint elődeiknek.

A **vidéki térségekben** a foglalkoztatási lehetőségek bővítéséhez a tevékenységek diverzifikálására, a mezőgazdaságon kívüli új kereseti lehetőségek feltárására, és az emberek új tevékenységeknek megfelelő átképzésére van szükség. A helyi kulturális és természeti örökség megőrzése elősegíti az idegenforgalom fejlődését, amely dinamikusan növekvő iparágként további foglalkoztatási lehetőségeket teremt.

A humánerőforrás-fejlesztés potenciális hatásait részletesebben a Szakpolitikai Referenciakeret (lásd a Mellékletben) tartalmazza. Ez a dokumentum határozza meg a Strukturális Alapokból érkező, a társadalmi-gazdasági kohézió erősítését és az Európai Foglalkoztatási Stratégia érvényesülését szolgáló humánerőforrás-fejlesztési támogatások keretét.

A **harmadik cél** a környezet minőségének javítása, a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás, valamint a regionálisan kiegyenlítettebb fejlődés biztosítása. A célkitűzés kiválasztását általánosságban a környezeti terhelés csökkentése, valamint az életminőség tekintetében tapasztalható nagy regionális egyenlőtlenségek indokolják.

A gazdasági versenyképesség erősítése és a jövedelmi különbségek mérséklése nem jelenti automatikusan a környezet javulását. Erre a célkitűzésre azért van szükség, hogy a gazdasági tevékenységek ne vezessenek a környezeti erőforrások nem fenntartható kiaknázásához. A célkitűzés másik aspektusa a regionális egyenlőtlenségeket érinti. Míg például a főváros gazdasági fejlettsége megközelíti az uniós átlagot, addig más régiókban harmadát sem éri el. Ezek a különbségek számos okra vezethetők vissza, amelyekkel az NFT-nek foglalkoznia kell.

Noha a **környezet és a természetvédelem helyzete** az Európai Unióhoz képest általánosságban nem rossz, de számos területen jelentős javulásra van szükség. Ezek a beavatkozási területek szorosan kapcsolódnak a települési környezethez. A szennyvíz- és hulladékkezelés, a vízminőség javítása, a levegőszennyezés csökkentése nagymértékben javítja a helyi közösségek jólétét. A közösségek számára további fontos intézkedési terület az árvízvédelem javítása és a vízszennyezés megakadályozása.

A környezet fejlesztésének elengedhetetlen feltétele a helyes **energiagazdálkodás**. Jelenleg az egységnyi GDP egység előállításához annyi energiát igényel, mint az Európai Unióban. Ha a tendencia folytatódik, az komolyan veszélyeztetheti az energiatartalékokat, és az erőforrások nem fenntartható használatához vezet. A környezeti állapotot a **biodiverzitás** veszélyeztetésével sem szabad megzavarni. A csökkenő biodiverzitás nem kívánatos, hiszen a cél a megóvás, emellett sérülése az idegenforgalomra és az ahhoz kapcsolódó tevékenységekre is komoly következményekkel jár. A tervezett intézkedések hozzájárulnak a környezet minőségének javításához.

A települési környezet a **közlekedési infrastruktúra** fejlesztésével tovább javítható. A környezetterhelés csökkentése érdekében a forgalmat el kell terelni a környezeti szempontból érzékeny területekről, a települések közösségeit pedig elkerülő utak építésével kell védelmezni a környezeti ártalmakkal szemben.

Az életminőség **regionális egyenlőtlenségei** számos okra vezethetők vissza. A képzettségi szint helyi és regionális különbségei, az elérhetőség, a többi régióval, illetve közösséggel kialakított kapcsolatok és a közszolgáltatások minősége, valamint a hátrányos helyzetű csoportok helyi lakosságon belüli aránya nagy eltéréseket mutatnak. Az egyenlőtlenségek felszámolására irányuló akciók sikeréhez javítani kell a helyi vállalkozások tőkefelvő, befektetéseket vonzó képességét, és olyan munkalehetőségeket kell teremteni, amelyek igazodnak a helyi munkaerőhöz. Nagy figyelmet kell fordítani a nemek közötti esélyegyenlőség biztosítására a társadalom minden rétegében. A hazai potenciál jobb kiaknázásához és a versenyképesség új forrásainak feltárásához erősíteni kell az egyetemek és a helyi vállalkozások közötti együttműködést. Ez különösen a szegényebb országrészekben lehet hatékony. A barnamezők hasznosítása, a regionális és helyi életminőséget javító települési környezet fejlesztése szintén jelentős helyi potenciált rejt magában. Az erőforrások hatékonyabb felhasználása érdekében fel kell számolni a helyi és regionális termelést akadályozó szűk közlekedési keresztmetszeteket. Helyi szinten az elkerülő utak és körgyűrűk építése tehermentesíti a helyi közlekedést, javítja az életminőséget, és emeli a lakosok biztonságát, ezért fejlesztésükre mindenképpen szükség van.

Az **idegenforgalmi potenciállal** rendelkező területeken a turisztikai vonzerőket úgy kell fejleszteni, hogy versenyképesebbek legyenek a nemzetközi piacon. Az elmaradott térségekben a kulturális és természeti értékek hasznosítása, a szolgáltatások kiszélesítése és minőségének javítása növeli a vállalkozói aktivitást, és elősegíti a munkahelyteremtést. Ezeknél az akcióknál azonban ügyelni kell arra, hogy a kapcsolódó fejlesztések ne károsítsák a környezetet és a természetes erőforrásokat.

A **vidéki térségekben** a fejlődési lehetőségek kiaknázása nem csak az idegenforgalmon nyugszik; a mezőgazdaság, az élelmiszer-feldolgozás, az erdőgazdálkodás és a halászat modernizációja is fontos feladat. A tevékenységek diverzifikálása, a kézművesség, a speciális helyi termékek előállításának és a helyi kultúra megőrzése a fellendülés új forrásait jelentik. Az alapvető helyi szolgáltatások fejlesztése kedvezően hat az új vállalkozások létrejöttére, és a helyi lakosság érdekeit is szolgálja.

A versenyképességnek a **termelőszektor** modernizálása és az üzleti infrastruktúra fejlesztése révén történő erősítése szintén hozzájárul a környezet javulásához, mert pénzügyi forrásokat teremt hozzá. Az NFT a versenyképességet meghatározó tényezők közül azonban azokat részesíti előnyben, amelyek csökkentik a környezetre nehezedő terheket. Az ilyen jellegű politikák a **kutatás-fejlesztés** és a technológia-intenzív termelés szerepének megerősítésére, valamint az **információs társadalom** eredményeinek elterjesztésére irányulnak annak érdekében, hogy a termelés környezeti terhelése csökkenjen, ugyanakkor emelkedjen a hozzáadott érték.

Környezetvédelmi szempontból elkerülhetetlen a **KKV szektor** modernizációja, mivel e nélkül a környezetbarát technológiával nem rendelkező kisvállalkozások csak nehezen lesznek képesek megfelelni az *acquis* környezetvédelmi előírásainak. Az e téren sikeresen megvalósuló intézkedések szintén javítják a környezet minőségét.

A regionális és helyi **humán erőforrások** jobb kiaknázása elősegíti a regionális különbségek mérséklését. Az erre irányuló intézkedéseknek mindenképpen a helyi lakosság oktatási és képzési szükségleteit kell tükrözniük, és meg kell könnyíteniük a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok (roma kisebbség) helyi közösségekbe történő befogadását és helyi

munkaerőpiaci integrációját. A helyi humán potenciál jobb kihasználása érdekében gondoskodni kell a nők helyi munkaerőpiaci beilleszkedéséről is. A magasabb szintű humántőke általában véve jobb környezetet teremt, mert emeli a környezettudatosságot, és képzetesebb munkaerő formájában többletforrást nyit meg a környezetvédelem számára is. Egy képzetesebb társadalomban pedig könnyebben lehet a környezettel szembeni tudatosságot erősíteni, és a környezetbarát elképzeléseket érvényesíteni.

A fentiekben ismertetett tevékenységi területek a specifikus célok megvalósítását szolgálják, és a jelenlegi tervezési időszakban segítenek a reáljövedelmekben mutatkozó különbségek felszámolásában, miközben a hosszabb távú célkitűzést, az életminőség javítását is előmozdítják.

A stratégia az NFT céljainak és szakpolitikai területeinek alapján négy fő beavatkozási területet állapított meg, amelyek a következők:

- a termelő szektor fejlesztéséhez a termelékenység javító olyan tevékenységekre van szükség mint az innováció és versenyképességet erősítő egyéb tényezők támogatása
- a humán erőforrások fejlesztéséhez szükséges az oktatás, a képzés, és az egészségügyi állapot fejlesztése, valamint a munkaerő piaci lehetőségek bővítése
- az infrastruktúra javítása megkívánja a közlekedés és a környezetvédelem fejlesztését
- a regionális egyenlőtlenségek mérséklése érdekében kiegyensúlyozottabb területi fejlesztésre, a helyi és a regionális erőforrások teljesebb kihasználására van szükség

A fentiek alapján a 2004 és 2006 között a fejlesztéspolitikai prioritások a következők:

- A termelőszektor versenyképességének javítása
- A foglalkoztatás növelése és a humán erőforrások fejlesztése
- Jobb infrastruktúra és tisztább környezet
- Regionális és helyi potenciál erősítése

A prioritások viszonylagos súlya az NFT pénzügyi táblázatokat tartalmazó IV. fejezetében tükröződik. A kiválasztott fejlesztési prioritások megfelelnek a SWOT elemeknek és Magyarország fejlettségi szintjének. A prioritások a következő szempontok figyelembe vételével lettek kialakítva:

- A SWOT és a helyzetelemzés alapján meghatározott fejlesztési szükségletek
- Az EU alapok felhasználásának pénzügyi szabályai, a társfinanszírozás feltételei
- A beruházások megvalósításának esélye
- Az 1. célkitűzéshez tartozó országok tapasztalatai
- Korábbi magyar fejlesztési programok tapasztalatai.

A négy prioritás mellett egy ötödik, minden tevékenységre kiterjedő, ún. Technikai Segítségnyújtás prioritás kialakítására is sor került annak érdekében, hogy az NFT megvalósítása során biztosítva legyen a közpénzek hatékony felhasználása.

A stratégiában megfogalmazódott, hogy az esélyegyenlőség és a fenntartható fejlődés biztosítása érdekében számos területen van szükség beavatkozásra. A prioritásokat ezért ennek a két horizontális elvnek a figyelembe vételével kell megvalósítani.

4. PRIORITÁSOK

Jelen fejezet az NFT prioritásait és beavatkozási területeit, valamint ezek kölcsönös kapcsolatát mutatja be.

4.1. A TERMELŐSZÉKTOR VERSENYKÉPESSÉGÉNEK JAVÍTÁSA (1. PRIORITÁS)

Kulcskérdések:

- Habár Magyarország jelentős lépéseket tett az iparosodás útján, de a vidéki térségekben a mezőgazdaság maradt a meghatározó ágazat. A foglalkoztatást, a vidékfejlesztést és a társadalmi befogadást illetően a mezőgazdaság továbbra is kulcsfontosságú szerepet tölt be a vidéki területeken. Mindezt elismerve, a kormány a 2004-2006-os időszakban jelentős erőforrásokat biztosít a mezőgazdaság fejlesztésére. A fejlesztések elsősorban a mezőgazdaság modernizálására és az élelmiszer-feldolgozás fejlesztésére összpontosulnak, azokra a területekre, ahol Magyarország jelentős nemzetközi versenyelőnye az új technológiákba történő beruházások alacsony szintje miatt folyamatosan csökken.
- Az 1. Prioritás alatti vidéki és regionális gazdaságba történő beruházások viszonylag kisebb nagyságrendűek lesznek, mivel ez a terület a 4. Prioritás keretében fog jelentősebb támogatásban részesülni.
- A 2004-2006 közötti támogatások a fejlett ipari technológiai beruházásokra koncentrálnak, melynek eredményeként erősödni fognak a KKV szektor és a befektetők közötti kapcsolatok is. Ez azt jelenti, hogy olyan infrastrukturális beruházásokra van szükség, amelyek a technológiai fejlesztéseket, a beszállítói/alvállalkozói kapcsolatok és szakértői csoportok (cluster-ek) kialakítását, valamint az egyetemi és más kutatóhelyek, illetve a vállalatok közötti tudástranszfer intézményeinek létrehozását segítik elő.

Magyarországon a termelékenység minden ágazatban jelentősen elmaradt az Európai Unió átlagától, és így nehéz lesz lépést tartani a versenytársakkal az Egységes Európai Piacon. A versenyképebb termelőszektor kialakulását számos intézkedési terület közvetlenül erősíti, ezért kívánatos ezeket együtt, egyetlen prioritásként kezelni. Így például erősíteni kell az ország helyzetéből fakadó, nem fiskális jellegű versenyelőnyeit a tőkebefektetések megszerzésében. További beavatkozási területek: a befektetések ösztönzése, a KKV-k fejlesztése, a kutatás-fejlesztés támogatása, az információs társadalom feltételeinek megteremtése és a mezőgazdaság teljesítményének javítása.

A termelőszektor teljesítményének javításához jól képzett munkaerőre és korszerű gépparkra van szükség. Az első követelmény teljesítéséhez növelni kell az emberi tőkébe történő **beruházásokat**, a második pedig fejlettebb technológia beszerzését teszi szükségessé. A befektetés-ösztönzés támogatása, az **üzleti infrastruktúra**¹ fejlesztése, a **fejlettebb technológia** alkalmazása, illetve a termelők támogatása az innovatív tevékenységek terén, mind emeli a versenyképességet. A sikeres innovációs tevékenység magasabb hozzáadott értéket képviselő termékek előállítását teszi lehetővé, erősíti a hazai termékek nemzetközi pozícióit, és csökkenti a környezet terhelését. A kibocsátás hozzáadott érték tartalmának növeléséhez nemcsak az új technológiák és termékek, hanem más tevékenységek (mint

¹ ipari parkok, vállalkezési övezetek és logisztikai központok

például know-how használata, franchising) is hozzájárulnak. A modern információs és kommunikációs technológiák mind szélesebb körű alkalmazása és az általuk biztosított információk felhasználása nagymértékben képes növelni a versenyképességet. A jobb marketing képességek és vállalatvezetői ismeretek szintén a magas hozzáadott értéket képviselő termékek megjelenését és a jobb versenyképességét segíti elő.

Az intézkedések célja a gazdaság "duális" jellegének gyengítése. Ennek érdekében olyan lépésekre van szükség, amelyek előmozdítják a nagyvállalatok és a kis- és közepes vállalkozások közötti együttműködést úgy, hogy a KKV-k könnyebben eleget tudjanak tenni a beszállítói követelményeknek. A befektetési és technológiai szint különösen alacsony a **kis- és közepes vállalatoknál**. Ezt jelzi az is, hogy a KKV-k súlya a hozzáadott érték és az export terén sokkal alacsonyabb, mint a foglalkoztatásban. A főként külföldi, multinacionális vállalatok által uralt ágazatokban a termelékenység nagymértékű növekedéséből a KKV-k nem sokat profitáltak. A nagyvállalatoktól érkező technológiai transzfer meglehetősen kicsi, így az ennek emelésére irányuló lépések jelentősen javíthatják az általános termelékenységet. A kis- és közepes vállalkozásokat általában alacsony technológiai szint jellemzi, az új környezetvédelmi szabványokra nincsenek megfelelően felkészülve, a munkaerő és a vezetők képzettsége is gyakran hiányos. K+F tevékenységük nemzetközi összehasonlításban alacsony. A fenti problémák megoldása jelentősen elősegíti a termelőszektor versenyképességét.

A vállalati szféra teljesítményének másik kulcseleme a kisvállalkozások adminisztratív és szabályozói környezetének egyszerűsítése és fejlesztése. A kisvállalkozások számára nyújtott üzleti és pénzügyi szolgáltatások hiányosságait fel kell számolni. Ennek eredményeként a kisebb vállalatok javíthatják versenyképességüket, termékfejlesztésbe foghatnak, új piacokat szerezhetnek, növekedhetnek és új munkahelyeket teremthetnek.

Különösen nagy problémát jelent, hogy a termelőszektorban nagyon alacsony az innovációs és a **kutatás-fejlesztési tevékenység**. Az intenzívebb kutatás-fejlesztést produkáló országokban, ahol a non-profit és a vállalati kutatási tevékenységek egyaránt lényegesen magasabbak, a K+F eredmények is könnyebben kerülnek gazdasági hasznosításra. Az új eredmények megszületése, az új technológiák és termékek kifejlesztése magas hozzáadott értéket képviselő, technológia-intenzív termelés kialakulásához vezet. Erősíteni kell a vállalati és a civil szektor kutatás-fejlesztési tevékenységét, és a két szektor közötti kapcsolatokat.

Támogatni kell az **információs társadalom** és a tudás-gazdaság kialakulását, hiszen az általuk képviselt új technológiák jelentik a versenyképesség jövőbeli forrásait. Ezek a technológiák a jövőbeli fejlődés motorjai, és a gazdaság és társadalom minden szektorára kihatással vannak. A tudás alapú menedzsment, a fejlett marketing és termelési technikák, ügyfélszolgálat jelentős mértékben növelhetik a termelékenységet, továbbá elősegíthetik az új piacokra történő belépést és az üzleti lehetőségek kiszélesítését. A partnerhálózatok, az elektronikus kereskedelem és a tartalomszolgáltatás fejlődése jótékonyan hat a termelőszektor alakulására. Az informatika és az elektronikus szolgáltatások tartalmának fejlesztése alapvetően járul hozzá a kapcsolódó beavatkozások sikeréhez. Az új technológiák emelik a hozzáadott értéket, és egy tisztább és hatékonyabb ipari struktúra kialakulását eredményezik.

A **mezőgazdasági termelés és a halászat** korszerűsítése fontos feladat, mert az ágazat termelékenysége elmarad az uniós átlagtól. A gazdaság ezen gyengélkedő szektorának revitalizációjára irányuló intézkedések növelik a versenyképességet. Ennek keretében a termelékenység, a hatékonyság és a termelési struktúra fejlesztésére kerül sor. Támogatni kell

a magas hozzáadott értéket képviselő termékek előállítását lehetővé tevő új technológiák bevezetését. Ezen túlmenően a környezeti, higiénés és állat-jóléti feltételek javítása terén is indokolt a beavatkozás. A termelékenyebb és jobb minőségű mezőgazdaság gyümölcseit csak akkor lehet learatni, ha a mezőgazdasági termékek feldolgozása is lépést tart a fejlődéssel. Támogatni kell a halászati beruházásokat is, és magasabb követelményeket kell állítani a haltermelés és a halfeldolgozás elé.

A magas hozzáadott értéket képviselő és versenyképesebb élelmiszerek előállításához elengedhetetlen az **élelmiszer-feldolgozás** korszerűsítése. Ennek érdekében olyan új termelési technológiákat kell bevezetni, amelyek nemcsak a termelékenységet és a teljesítményt növelik, hanem megfelelő beruházásokkal kombinálva a környezetet is óvják. Az intézkedéseket a termékek minőségi fejlesztésével, az élelmiszerbiztonság és a marketing javításával kell kiegészíteni. Ennek következtében az élelmiszer-előállítás termelékenyebb lesz, javul a termékek minősége, és csökken a környezeti terhelés.

A **vidéki térségekben** javítani kell az alapvető szolgáltatásokat, és emelni kell a képzettségi színvonalat. Elő kell segíteni, hogy a mezőgazdasági foglalkozásúak más tevékenységekbe kezdhessenek, mint például az idegenforgalom vagy a kézművesség. E lépéseket a mezőgazdasági termelés korszerűsítésének kell kísérnie. A vidéki potenciál jobb kihasználása érdekében széleskörű intézkedésekre, az elérhetőség javítására, a hálózatok fejlesztésére és a tevékenységek diverzifikálására van szükség.

A fenti beavatkozási területek egy csoportba való helyezését az indokolja, hogy hosszabb távon a termelőszektor megújulását eredményezik. A termelés jelenleg ugyanis egy duális gazdasági struktúrában működő, alacsony hozzáadott értéket képviselő tevékenységekre épül. Az említett intézkedések viszont egy tisztább technológiára, jobb menedzsmentre, az információs társadalom vívmányainak és a K+F eredmények széleskörű hasznosítására alapozott, dinamikus termelőszektor kialakítását segítik elő. Egy ilyen környezetben a hazai cégek, főleg a KKV-k az eddigieknél lényegesen jobban tudják hasznosítani a nagy külföldi vállalatok jelenlétét.

Az 1. Prioritás keretében a befektetésekhez, kis- és közepes vállalkozásokhoz, kutatás-fejlesztéshez és információs társadalomhoz kapcsolódó akciókat az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) támogatja. A mezőgazdasághoz és a vidékfejlesztéshez kapcsolódó intézkedéseket az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA), a halászatot pedig a Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz (HOPE) társfinanszírozza.

A prioritás megvalósítására a Gazdasági Versenyképesség Operatív Program és az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program keretében kerül sor.

4.2. A FOGLALKOZTATÁS NÖVELÉSE, HUMÁNERŐFORRÁS-FEJLESZTÉS (2. PRIORITÁS)

Kulcskérdések:

- Magyarország hosszú távú célkitűzése a tudásalapú társadalom megteremtése, melynek az alábbiakban megfogalmazott tevékenységek jelentik a legfontosabb kezdeti lépéseit.

- Magyarország magas színvonalú és elismert felsőoktatási rendszerrel rendelkezik, de ennek fenntartásához iskolai és más oktatási infrastrukturális fejlesztésekre van szükség. Ezért a 2004-2006-os időszakban a kormány jelentős erőforrásokat biztosít az oktatási infrastruktúra fejlesztésére. A munkaerő rugalmasságának és alkalmazkodóképességének fenntartásához, nemzetközi versenyképességének megőrzéséhez létfontosságú az oktatásnak az egész életen át tartó tanulás keretében történő kiterjesztése. Éppen ezért a kormány az oktatás és szakképzés támogatására is jelentős erőforrásokat biztosít a 2004-2006 közötti időszakban.
- Részben a korábbi munkaerőpiaci politikák következményeként magas az inaktivitás. A népesség széles rétegeiben a képzettség szintje és iránya nem felel meg a modern munkaerőpiaci szükségleteknek. Ezen problémák meghaladásához nélkülözhetetlen az aktív munkaerőpiaci politikák fejlesztése és az Állami Foglalkoztatási Szolgálat korszerűsítése. A kormány szerint ezek a szempontok feltétlen figyelmet érdemelnek, ezért a 2004-2006-os időszakban jelentős forrásokat biztosít erre a célra.
- Az inaktivitás egy másik oka a népességnek mind az EU tagállamaihoz, mind a csatlakozó országokhoz viszonyított rossz egészségügyi állapota. A népesség egészségügyi állapotának sürgős javítása, s ezáltal az inaktivitás csökkentése érdekében a kormány jelentős beruházásokat tervez az egészségügyi infrastruktúra fejlesztésére, s ezzel párhuzamosan a képzettségi szint emelésére.
- A férfiak és a nők közötti esélyegyenlőség a kormányzati politika egyik talpköve, s ez mint horizontális politika az egész NFT-ben tükröződik. 2004 és 2006 között a kormány oktatási és ismeretterjesztő programokat fog indítani annak érdekében, hogy a közvélemény alakítóinál, de az egész társadalomban is elősegítse a nemek szerinti esélyegyenlőség elvének társadalmi beágyazódását.
- Az alkalmazkodóképesség javítása és a vállalkozói készségek fejlesztése a 2004-2006-os időszakban viszonylag kevés forráshoz fog jutni, mivel erre a célra az 1. Prioritás alatt a KKV-k fejlesztése keretében biztosítanak jelentős pénzeszközöket.

A második prioritás a **foglalkoztatás növelése és az emberi erőforrások fejlesztése**. A humántőke magasabb színvonala növeli a termelékenységet és a versenyképességet. A magyar munkaerőpiac helyzete és a foglalkoztatást elősegítő állami szolgáltatások hiányosságai egy sor megfelelő intézkedéseket igénylő problémát vetnek fel.

A munkaerő viszonylag magas képzettségi szintje ellenére a jelenlegi képzettségi struktúra sokszor nem felel meg az alacsony képzettség és alacsony bérek helyett a nagy hozzáadott értékű tevékenységekre épülő piacgazdaság követelményeinek. A humántőke ilyen típusú hiányosságai azonban nem oldódnak meg automatikusan a gazdaság növekedésével. A képzettségi hiányosságokat a **humántőke fejlesztésére** irányuló beruházásokkal kell áthidalni.

A stratégia a foglalkoztathatóság javítását, a tartós munkanélküliség megelőzését és kezelését, valamint a munkanélküliek és az inaktív munkaerőpiaci reintegrációját elősegítő **aktív munkaerőpiaci intézkedéseket** foglalja magában. Az aktív eszközökben résztvevő munkanélküliek számának növelése mellett nagy hangsúlyt kell fektetni a hatékonyság és a minőség javítására is. A fenntartható eredmények elérése érdekében javítani kell a munkaerőpiaci képzések hatékonyságát, és fejleszteni kell az Állami Foglalkoztatási Szolgálat munkaközvetítési és egyéb szolgáltatásait.

A foglalkoztatottság növeléséhez befektetési és képzési programok, valamint az önfoglalkoztatók és a kezdő vállalkozók közvetlen vagy közvetett támogatása útján ösztönözni kell a munkahelyteremtést.

Az e téren végzendő tevékenység magában foglalja a fiatalok képzését is. A középfokú oktatásból a munkába való átmenet megkönnyítése érdekében a középfokú képzést követő magasabb szintű szakmai tanfolyamok választékának bővítésével növelni kell az ilyen típusú képzésben résztvevő fiatalok számát.

A vállalkozók képzése bővíti vállalkozási ismereteiket, növeli a cégek foglalkoztatási kapacitását, javítja rugalmasságukat, és fokozza a vállalkozások fennmaradásának esélyeit, ami hozzájárul a magasabb foglalkoztatottséghez és a humántőke minőségének javításához.

A foglalkoztatás további növelésének előfeltétele a leginkább hátrányos helyzetű csoportok (beleértve a tartós munkanélkülieket, a fiatal és az idősebb korosztályokat, a fogyatékkal élőket és a roma népességet) oktatási/foglalkoztathatósági esélyeinek javítása. A **társadalmi kirekesztés** felszámolásának egyik eszköze a hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztathatóságának javítása. Ezen erőfeszítéseket a foglalkoztatás ösztönzésére és a szociális körülmények javítására irányuló akcióknak kell kísérniük. A beavatkozás különösen a romák esetében elengedhetetlen, mivel munkaerőpiaci helyzetük különösen rossz, elégtelen társadalmi beilleszkedésük pedig gyengíti a társadalmi kohéziót.

Különös figyelmet kell fordítani a **nők munkaerőpiacra történő belépésének** és nagyobb **munkaerőpiaci részvételének** elősegítésére. Intézkedések történnek elhelyezkedési lehetőségeik megkönnyítésére, üzleti vállalkozások beindításának elősegítésére, vertikális és horizontális munkaerőpiaci szegregációjuk csökkentésére, és az önfoglalkoztatók közötti arányuk növelésére. A nők magasabb képzettségi szintjük ellenére gyakran találkoznak munkahelyi diszkriminációval, és számukra nehéz a visszatérés a munkaerőpiacra. Ezért az esélyegyenlőség biztosítása mellett a nők jobb munkaerőpiaci teljesítményét elősegítő intézkedésekre van szükség.

Az **egész életen át tartó tanulás** koncepciójának részeként a foglalkoztathatóság javítása és az oktatási-képzési rendszer munkaerőpiaci szükségletekhez történő igazítása a humántőke fejlesztését segíti elő. Az egész életen át tartó tanulás politikájának részeként modernizálni kell az oktatás és szakképzés tartalmát és a tanárok szakmai képzését, támogatni kell a tananyag fejlesztést, és elő kell segíteni mindezek elterjesztését. Ezen intézkedések az alapvető szakmai ismeretek és készségek fejlesztését is elősegítik. A strukturális fejlesztés révén az oktatás és szakképzés képes lesz megfelelni a társadalom szükségleteinek és elvárásainak. Egy ilyen stratégia nélkülözhetetlen eleme az oktatási és szakképzési tanácsadás fejlesztése is.

Az **alkalmazkodóképesség** javítása és a **vállalkozói ismeretek** fejlesztése növeli a vállalati szféra teljesítményét. A vállalatok megnövekedett igényeit oktatással és képzéssel kell kielégíteni. Ezeket az intézkedéseket a felnőttképzés fejlesztése egészíti ki, ami ugyancsak a foglalkoztathatóságot javítja.

Az **oktatás épületállománya és felszereltsége** sürgős javításra és fejlesztésre szorul; az ezt célzó intézkedések az oktatás hatékonyságát javítják.

A magyar lakosság általános **egészségi állapota rossz**, ami jelentősen rontja a munkaerőpiaci teljesítményt, csökkenti a munkatermelékenységet, és sokakat korai inaktivitásra kényszerít. A kórházak felszereltsége rossz, az egészségügyi szolgáltatók közötti kommunikáció gyenge. A járóbeteg ellátás területén eszközölt befektetések jelentősen javítják az egészségügyi szektor hatékonyságát. Ezek a beavatkozások segíthetnek abban, hogy az egészségügy rendszer képes legyen megbirkózni az előregedő magyar népesség egészségügyi problémáival.

Az intézkedési területek átfogó képet adnak az aktív munkaerőpiaci és képzési politikákról. Együttesen hozzájárulnak a munkaerőpiac igényei és az oktatás által kibocsátott munkaerő közötti eltérések felszámolásához, a foglalkoztatás növekedéséhez, a munkanélküliség csökkentéséhez, valamint egészségesebb és jobb minőségű munkaerő biztosításához. Az így kialakuló munkaerőpiacon és oktatási rendszerben a hátrányos helyzetű csoportok a korábbinál nagyobb esélyeket kapnak. A munkaerőpiaci és oktatási intézkedések célja, hogy a társadalmi kirekesztettség problémájának kezelésével csökkenthető legyen a romák munkaerőpiaci és oktatási diszkriminációja. Ez elősegíti társadalmi integrációjukat, és hozzájárul szociális helyzetük javításához. Az intézkedések hatékonyságát tovább erősíti az egész életen át tartó tanulás támogatása, valamint az oktatás fizikai infrastruktúrájának és felszereltségének fejlesztése.

A második prioritást két Strukturális Alap támogatja. A foglalkoztatási, oktatási és képzési intézkedések a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program keretében valósulnak meg, melynek finanszírozása elsődlegesen az Európai Szociális Alapból (ESZA) történik. A humánerőforrás-fejlesztéssel összefüggő infrastrukturális fejlesztések megvalósításához az Operatív Program az ERFA támogatását is igénybe veszi. Ez a prioritás szorosan kapcsolódik az Európai Foglalkoztatási Stratégia magyarországi végrehajtásához.

4.3. JOBB INFRASTRUKTÚRA, TISZTÁBB KÖRNYEZET (3. PRIORITÁS)

Kulcskérdések:

- Az infrastrukturális elmaradások felszámolása és a környezetvédelem fejlesztése érdekében a kormány egyértelmű elképzelésekkel rendelkezik a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap egymással összefüggő, de külön-külön kezelt támogatásainak felhasználására.
- 2004 és 2006 között a kormány a Kohéziós Alap támogatásával jelentős összegeket fordít a közlekedési kapcsolatok, s különösen a Transz-európai hálózatok, valamint a környezetvédelem fejlesztésére.
- A vidéki településeken gyakran megoldatlan a szennyvíz elvezetése és kezelése. 2004 és 2006 között a kormány jelentős forrásokat kíván fordítani a környezetvédelmi infrastrukturális hiányosságok mérséklésére, hogy ezáltal biztosítsa a városi és a vidéki népesség életminőségének kiegyensúlyozottabb javítását.
- A kormány elsődleges prioritása az ország keleti és nyugati része közötti fejlettségbeli különbségek csökkentése. Ez szükségessé teszi a fő közlekedési folyosók fejlesztését, amihez a kormány a Kohéziós Alap forrásait kívánja felhasználni. Ezért a Strukturális Alapokból támogatott közlekedési fejlesztések viszonylag kisebb nagyságrendűek lesznek, és az új főközlekedési úthálózat csatlakozó útjainak kiépítését fogják szolgálni

A harmadik prioritás a **jobb infrastruktúra és tisztább környezet** biztosítása. A prioritás szükségességét az indokolja, hogy az ország jelentős lemaradásban van az Európai Unióhoz képest a **közlekedési infrastruktúra** terén, emellett a környezetvédelem is sok tekintetben elmarad az uniós átlagtól. A két terület együttes kezelése azon a felismerésen alapszik, hogy mindkettő elengedhetetlen az ország fejlődése szempontjából, és egymással szoros összefüggésben állnak. A két terület közös kezelése szavatolja, hogy Magyarország modernizációja – amelyben sarkalatos szerepet játszik a közlekedési infrastruktúra – környezeti szempontból fenntartható módon menjen végbe.

Az úthálózat állapota akadályozza az ország fejlődését. A gyorsforgalmi utak és autópályák hossza még a gazdaság viszonylag kis méretéhez képest is elégtelen, csak részben biztosítja a nemzetközi partnerekkel való összeköttetést, és a belföldi igényeknek sem felel meg. Az úthálózat sűrűsége általában elfogadható, ám minősége annyira rossz, hogy nem képes a régiókat hatékonyan összekapcsolni, ezért azok nem képesek megfelelően kiaknázni potenciáljukat. A vasúthálózat is hasonló helyzetben van: sűrűsége megfelelő, de minősége nem éri el az EU szintjét. A légi közlekedést illetően a nemzetközi repülőtér kapacitása már nem elegendő a forgalom további növekedéséhez. A regionális repülőtereknek lényegében semmilyen szerepük sincs az ország gazdaságában, pedig Magyarország légi forgalma nemzetközi összehasonlításban három ilyen jellegű repülőtér működését indokolná. A vízi szállítás terén a Duna nemzetközi közlekedési folyosóként történő hasznosítása elégtelen, ezért a helyzet javításához mindenképpen befektetésekre van szükség.

A közlekedési infrastruktúra fejlesztés legfontosabb területe az autópálya-hálózat bővítése és a meglévő úthálózat fejlesztése. Néhány vasúti fővonal építése és rekonstrukciója is tervbe van véve. A Duna közlekedési folyosó infrastruktúrájának jelentős fejlesztésére (egy Budapesttől délre fekvő kikötő korszerűsítése és bővítése várható), valamint a légi közlekedési létesítmények bővítésére kerül sor, hogy kielégíthessék a megnövekedett légi személy- és teherszállítási szükségleteket. A tervek között szerepel a nemzetközi repülőtér és két regionális repülőtér kibővítése.

Miután a megnövekedett közúti forgalom elkerülhetetlenül növeli a környezeti terhelést, a közlekedés fejlesztését úgy kell végrehajtani, hogy a lehető legkisebb terhelést jelentse a környezet számára. Ennek érdekében a települések környezetét javító elkerülő utak építését és a közúti szállítást kiváltó vasúti fejlesztéseket kell szorgalmazni. A fejlett közúti hálózat létrehozása megkívánja, hogy az infrastruktúra-fejlesztés a lakossággal és a környezetvédelemben érdekelt civil szervezetekkel együttműködésben történjen.

A Kohéziós Alap finanszírozásával tervezett fejlesztések a Helsinki közúti és vasúti folyosókra koncentrálnak. A Kohéziós Alap olyan fejlesztési projektek számára is nyitva áll, amelyek a Duna mint nemzetközi közlekedési folyosó jobb hasznosítását mozdítják elő. A Környezetvédelmi és Infrastruktúra Operatív Program keretében a közúti főfolyosókra felvezető gyorsforgalmi- és főút-szakaszok korszerűsítését, az elkerülő utak építését, valamint a regionális repülőterek fejlesztését az ERFA-ból finanszírozzák. A Regionális Operatív Program keretében szintén ERFA-ból finanszírozzák az intra-regionális elérhetőség javítását szolgáló fejlesztéseket. Így tehát a **közlekedési hálózat fejlesztése** és a finanszírozási források elosztása világos feladatmegosztás mellett történik.

Az NFT hosszú távú célja az életminőség javítása, amit nem lehet a fenntarthatóságra és a **környezetvédelemre** vonatkozó követelmények érvényesítése nélkül megvalósítani. A környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése nagymértékben hozzájárul ehhez a célkitűzéshez.

Az intézkedési területek a fontosabb városok környezetvédelmét is felölelik. A lépések olyan területekre koncentrálnak, ahol jelentős lemaradás tapasztalható az EU átlagához képest. A befektetések a szennyvízkezelő létesítményekre, a felszíni és felszín alatti vizek minőségének javítására, a komplex szilárdhulladék gyűjtési és kezelési rendszerek kialakítására, valamint a levegő- és zajszennyezés csökkentésére irányulnak. Elengedhetetlen a **környezetbiztonság** (árvízvédelem, vízszennyezés) javítása, hiszen az elmúlt években a környezetben és a természetben végbement változások az ország nagy területein veszélyeztetik az életminőséget. A **természetvédelem** megerősítése érdekében fontos feladat a biodiverzitás megőrzése.

A Kohéziós Alap négy területre koncentrálnak: a nagyvárosi szennyvíz és a szilárdhulladék kezelése, az ivóvíz minőségének javítását célzó nagyberuházások és a talajszennyezések megszüntetése. A Kohéziós Alap keretében a szilárdhulladék és az ivóvíz kezelését célzó beruházások a regionális jelentőségű rendszerek kiépítését szolgálják, míg a Strukturális Alapokból a regionális rendszerekhez kapcsolódó, egyedi kiegészítő rendszerek finanszírozása történik. A szennyvízkezelés területén a két alap között a tevékenység úgy oszlik meg, hogy a nagyvárosokban megvalósuló projekteket a Kohéziós Alap, míg a kisebb városok beruházásait a Strukturális Alapok finanszírozzák. A jelentősebb talajszennyezések megszüntetése a Kohéziós Alap, a kisebbeké a Strukturális Alapok támogatásával történik. Megjegyzendő, hogy a Strukturális Alapok a természetvédelmi, a környezetbiztonsági és a kisebb jelentőségű ivóvíz-ellátási beruházásokhoz vehetők igénybe. Ugyancsak a Strukturális Alapokból finanszírozhatók a városok és az ipari központok levegő- és zajszennyezését csökkentő beruházások. Ezen túlmenően a Strukturális Alapok támogatásai a természetvédelemre, a környezetbiztonságra és a megújuló energiaforrások szerepének növelésére irányulnak.

A természetes erőforrások védelme és a biológiai sokféleség megőrzése mellett a környezeti szempontból fenntartható fejlődés további kulcseleme a **környezetbarát energiaszektor** fejlesztése. A megújuló energiaforrások használatának ösztönzése, és az energia-megtakarítási rendszerek támogatása jelentősen hozzájárul az NFT hosszú távú céljának megvalósításához.

Ez a prioritás koherens intézkedéseket tartalmaz, összehangolt erőfeszítéseket tesz a közlekedési infrastruktúra fejlesztésére, és ezzel együtt biztosítja, hogy az ország fejlődése során a környezetvédelmi szempontok kellően érvényesüljenek. A közös problémakezelés elejét veszi annak, hogy az uniós jövedelmi szinthez történő felzárkózás esetleg a környezet túlzott igénybevétele mellett, a környezeti állapot veszélyeztetésével valósuljon meg. A stratégia így biztosítja, hogy a gazdasági felvirágzáshoz szükséges közlekedési fejlesztések a környezeti és a természeti érdekek messzemenő figyelembe vételével valósuljanak meg.

A prioritást a Kohéziós Alap és az ERFA finanszírozza. Az ERFA által finanszírozott intézkedések a Környezetvédelem és Infrastruktúra Operatív Program keretében valósulnak meg.

4.4. A HELYI ÉS REGIONÁLIS POTENCIÁL ERŐSÍTÉSE (4. PRIORITÁS)

Kulcskérdések:

- A kevésbé fejlett régiókban a turizmus kínálja a legjobb lehetőségeket a gazdasági fejlődésre, ezért 2004 és 2006 között ez az ágazat jelentős fejlesztési támogatásban fog részesülni. A turizmus mind nemzeti, mind regionális szintű fejlesztését a 4. Prioritás alatti összehangolt intézkedések szolgálják. Emellett a regionális gazdasági környezet olyan területein is sor kerül fejlesztésekre, mint a helyi közösségi vállalkozások létrehozása, vagy a vállalatok és az oktatás közötti regionális szintű kapcsolatok kiépítése.
- A települések megújítása, az idegenforgalmi célú helyi úthálózat és a regionális gazdasági infrastruktúra fejlesztése ugyancsak jelentős támogatásban fog részesülni 2004 és 2006 között. Ez jelzi azt, hogy a kormány fontosnak tartja a helyi életminőség javítását, valamint a városokba és az elővárosokba irányuló migráció mérséklése érdekében a regionális foglalkoztatási lehetőségek bővítését.
- A 2004-2006-os programozási időszakban Magyarország nem alkalmaz NUTS 2 szintű Regionális Fejlesztési Programokat, a jövőben viszont sor kerülhet erre is. A jövőbeli regionális fejlesztési programok irányításához és végrehajtásához szükséges feltételek megteremtése érdekében a kormány jelentős forrásokat biztosít a regionális és a helyi szintű adminisztratív kapacitások fejlesztésére.

A prioritást a Magyarországon belüli jelentős regionális egyenlőtlenségek indokolják. Míg a főváros fejlettsége megközelíti az uniós átlagot, addig más régiók annak harmadát sem érik el. Az egyenlőtlenségek kialakulása számos tényezőnek tudható be: földrajzi fekvés, a megörökölt ipari struktúra, kedvezőtlen gazdasági és humán feltételek, a természeti és kulturális örökség gazdagsága vagy korlátozottsága, és a rossz elérhetőségi viszonyok felelősek a jelenlegi helyzetért. Nagyon a területi különbségek az ország keleti és nyugati fele, a főváros és az ország többi része, valamint a régiókon belül és a kistérségek között is. A prioritásnak ezért rugalmasan kell kezelnie a speciális helyi és regionális igényeket.

A regionális társadalmi-gazdasági különbségek csökkentése, a régiók gazdaságának megerősítése, a fejletlen régiókban a középvárosok stabilizálása, az életfeltételek javítása és a foglalkoztatottság növelése érdekében fejlesztésekre van szükség. Kiemelten fontos a fejletlen régiók támogatása azért, hogy erőforrásaikkal jobban tudjanak gazdálkodni, és ezzel elkerüljék a teljes leszakadást.

Az **idegenforgalom** olyan terület, ahol a regionális és helyi különbségek lehetőségeket rejtenek magukban. A turisztikai helyszínek fejlesztését a marketing tevékenység javításával kell ötvözni. A helyi természeti és kulturális örökség előnyeinek kiaknázásához beruházásokra van szükség. Az idegenforgalmi helyszínek vonzóbbá tételének, valamint a szálláshelyek és szolgáltatásaik fejlesztésének támogatását a marketing színvonalának javítását szolgáló intézkedésekkel kell kiegészíteni. Az ilyen jellegű integrált turizmusfejlesztés teljesebb és jobb minőségű szolgáltatásokat eredményez, ami növeli az ágazat jövedelemtermelő képességét.

A turisztikai infrastruktúra fejlesztése és hatékonyságának növelése alapvető fontosságú. Az infrastruktúra fejlesztése (pl. jobb tömegközlekedési kapcsolatok, a helyi úthálózat fejlesztése, komplex idegenforgalmi termékkínálat, karbantartott gyalogos és kerékpárutak) jobb kiszolgálást és a meglévő adottságok hatékonyabb kiaknázását teszi lehetővé. Az

infrastruktúra fejlesztését ki kell egészíteni a természeti és a kulturális örökség fenntartható kezelésével. A modern turisztikai ipar részének kell tekinteni az olyan kiegészítő szolgáltatásokat is, mint például a mozgáskorlátozottak számára biztosított lehetőségek, vagy éppen a hatékonyabb tájékoztatás.

A regionális és helyi életminőség főként a meglévő **hálózatok** minőségének függvénye. Az egyik ilyen hálózat a közlekedési **infrastruktúra**. A tervezett beruházások az ipari parkokhoz és logisztikai központokhoz vezető utak korszerűsítését, a tömegközlekedés feltételeinek javítását és a kerékpárutak építését célozzák. Természetesen nemcsak az ipari telephelyekhez vezető utak szorulnak korszerűsítésre, hanem gyakran maguk az ipartelepek is.

A hálózatfejlesztés egy másik útja sokkal inkább társadalmi jellegű. Az NFT ezen intézkedései a nagy idegenforgalmi potenciállal rendelkező, de pusztulófélben lévő térségekben található **közösségi létesítményeket** hivatottak fejleszteni. Napirenden van a középületek, zöldövezetek, sportlétesítmények fejlesztése, és a leromlott állapotban lévő lakótelepek rehabilitációja. Ezek az intézkedések az utóbbi évtized változásaitól sújtott közösségek regenerálódását segítik elő. A közösségi létesítmények állapota nagyrészt az önkormányzatok gazdasági helyzetétől és költségvetési prioritásaitól függ, ami nagy különbségeket eredményez az egyes közösségek között. Az ilyen típusú egyenlőtlenségek mérsékléséhez is segítséget kell nyújtani. Emellett egyes - főként roma közösségek által lakott - kistérségben igen nagy a szegénység. Infrastrukturális és lakáshelyzetük javítására, valamint az egészségtelen és veszélyes környezet fejlesztése érdekében intézkedésekre van szükség.

A **települési környezet** minőségében is jelentős különbségek tapasztalhatóak. Az elmúlt évtizedben alig került sor barnamezős beruházásra. Ezért a volt ipari területeken és katonai bázisokon indokolt a barnamezős rehabilitáció támogatása. A falvak szennyvízkezelését célzó fejlesztések is e prioritáson belül kerülnek végrehajtásra.

A különböző helyi közösségekben más és más **energiaforrás** használata lehet optimális. Ez nagymértékben függ az energiaszolgáltatóktól, és a helyi szinten hozzáférhető természetes erőforrásoktól. A települések felismerték, hogy sokszor kedvezőbb saját (kis méretű) energiatermelő létesítményeket alkalmazniuk, amelyek lehetővé teszik a megújuló energia hasznosítását, ezért javítják a helyi életminőséget is.

A gazdasági aktivitás sok térségben éppen azért gyenge, mert a helyi vállalkozásoknak alig vagy egyáltalán nincs kapcsolata az egyetemekkel, ezért nem képesek közvetlenül kihasználni a felsőoktatási intézmények közelségéből adódó lehetőségeket. Budapesten kívül az egyetemi oktatás a fejletlenebb régiókban koncentrálódik, és ezt a potenciált jelenleg nem használják ki megfelelően. Az egyetemek és a vállalati szektor közötti kapcsolatok a legtöbb régióban nagyon gyengék. A kutatási eredmények nehezen kerülnek át a gazdaságba, a tudásalapú vállalkozások száma csekély, az egyetemi kutatás szórványos. Ezért olyan regionális tudásközpontokat kell létrehozni, amelyekre a helyi és regionális vállalkozások támaszkodhatnak, és amelyek elősegítik a helyi gazdaság fellendülését. A megfelelő kapcsolatok kialakítását az egyetemek által nyújtott szolgáltatásokba és az egyetemi infrastruktúrába történő befektetések ösztönözhetik. Ezek az intézkedések azt segítik elő, hogy az egyetemi városok váljanak a regionális fejlődés motorjává.

A közösségi épületek és a fizikai infrastruktúra fejlesztésével párhuzamosan **humán erőforrás-fejlesztési** intézkedésekre is szükség van. Egyfelől támogatni kell a helyi közösségek hátrányos helyzetű társadalmi csoportjainak foglalkoztatását, másfelől a kis- és

közepes vállalkozásokat meg kell tanítani arra, hogyan használhatják ki legjobban saját lehetőségeiket.

A jelenlegi gazdasági folyamatok a korábbiaktól eltérő kihívásokat jelentenek. A szakképzett és rugalmas munkaerő iránt növekszik a munkaerő-kereslet. Míg egyes térségekre a szakképzett munkaerő hiánya a jellemző, addig másokra a piacképes szaktudással nem rendelkező munkaerő túlkínálat. A regionális munkaerőpiacokon meglévő egyenlőtlenségek csökkentése érdekében a leszakadó térségekben különösen fontos a nagyszámú tartós munkanélküli foglalkoztathatóságának javítása. Miután a munkaerő iránti kereslet növekszik, elsősorban a helyi vállalatok szükségleteihez igazodó átképzésben történő részvételt és az alkalmazkodóképesség javítását kell támogatni.

A régiók, megyék és kistérségek között jelentős **munkaerőpiaci különbségek** vannak. Azokon a területeken, ahol a foglalkoztatás számottevően alacsonyabb, illetve a munkanélküliség magasabb az átlagnál, kiemelten kell támogatni a helyi kezdeményezéseken alapuló szociális gazdaság kialakítását.

Az inaktivitás egyes társadalmi csoportokban (elsősorban a romák és a fogyatékkal élők között) különösen magas, és területileg koncentrált. Ezen társadalmi csoportok magas munkanélküliségével és alacsony foglalkoztatottságával kapcsolatos problémák az alacsony gazdasági aktivitást mutató régiókra jellemzőek.

A **helyi közigazgatás** és a civil szervezetek kiemelkedően fontos szerepet játszanak a helyi közösségek életminőségének javításában. Az egész országra jellemző, hogy működésük rossz hatékonyságú, és együttműködésük színvonala is alacsony. A helyi közigazgatást arra is ki kell képezni, hogy képes legyen megbirkózni a Strukturális Alapok programjaiban való részvétel kihívásaival. Mindehhez szervezői, idegen nyelvi és informatikai ismeretekre van szükség.

A prioritás azért is indokolt, mert a regionális fejlesztés integrált megközelítését tükrözi. Ezen kívül számos területet kell kezelni, így az akciók csak együttesen lehetnek hatékonyak. A beavatkozások régióról régióra változhatnak, de a jelzett szükségletek azt mutatják, hogy a helyi lehetőségek kihasználása és a fejlődés beindulása elsősorban az üzleti infrastruktúrától, a hálózatok fejlesztésétől, a közlekedéstől, a közigazgatástól és a társadalmi befogadástól függ.

A fenti prioritások együttesen olyan fejlődési pályát irányoznak elő, amely elég dinamikus ahhoz, hogy Magyarország rövid idő alatt csökkentse az Európai Unióhoz viszonyított lemaradását. E stratégia a magas hozzáadott értéket képviselő termelésen és a jól képzett munkaerőn alapul. Ez a fejlődési pálya elősegíti a természeti és kulturális örökség megőrzését, és előmozdítja a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felemelkedését és életkörülményeinek javulását.

E prioritás intézkedéseinek többségét az ERFA finanszírozza. Ezek a befektetések az idegenforgalomba, valamint a települési és az elérhetőséget biztosító infrastruktúrába irányulnak. A településfejlesztés humán vonatkozásait azonban az ESZA finanszírozza. Ide tartozik a helyi közigazgatás, a helyi vállalkozók és a közösségek hátrányos helyzetű tagjainak képzése. A prioritás intézkedései a Regionális Fejlesztési Operatív Program keretében valósulnak meg.

4.5. TECHNIKAI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS (5. PRIORITÁS)

Kulcskérdés:

- A kormány által allokált erőforrások a 2004-2006 közötti időszakra vonatkozó Közösségi Támogatási Keret és az Operatív Programok végrehajtására az irányítás és a végrehajtás hatékonyságának növelése érdekében.

A 1260/99 sz. Rendelet 23. paragrafusával összhangban technikai segítséget kell nyújtani a Strukturális Alapok felhasználásához szükséges intézkedések előkészítésének, monitoringjának, értékelésének és ellenőrzésének finanszírozásához.

Technikai segítségnyújtási stratégia került kidolgozásra annak biztosításához, hogy a technikai segítség keretében biztosított források hatékonyan támogassák a Strukturális Alap intézkedéseit.

A technikai segítségnyújtás főbb területei az alábbiak:

- A Strukturális Alapok, valamint a nemzeti és a regionális stratégiák közötti összhang és koherencia biztosítása, illetve – ha ezek a stratégiák még nem készültek el teljes egészében – azok elkészítésének előmozdítása.
- A Strukturális Alapok befogadásával és a megvalósítandó fejlesztésekkel kapcsolatos kutatások támogatása.
- Horizontális és kísérleti témák kidolgozásának és megvalósításának támogatása.
- A programok hatékony és elszámolható módon történő megvalósításának és végrehajtásának támogatása.
- A programok hatékony monitoringja és értékelése.
- A programok minőségének és hatásának optimalizálása.
- A programok számára megfelelő kommunikációs csatornák és nyilvánosság biztosítása.
- A megvalósításban részt vevő intézmények támogatása és megerősítése a Strukturális Alapok kezelése során megfelelő teljesítményszint elérése érdekében.

A fenti prioritások és az irányelvek figyelembe vételével a kormányzat először azonosította a Rendelet azon intézkedéseit, amelyek leginkább képesek ezeket a prioritásokat kezelni. Másodszor pedig – figyelembe véve az általános finanszírozási szintet, és ahol vannak, a nemzeti célok eléréséhez rendelkezésre álló egyéb pénzeszközöket – meghatározta az alkalmazandó intézkedések sorrendjét, és a források intézkedések közötti elosztását.

4.6. AZ NFT MAKROGAZDASÁGI HATÁSAI

4.6.1. Makrogazdasági hatások értékelése

Az NFT gazdasági hatásainak megbecslése modellezés módszerével történt, melynek alapjául egy Magyarország számára készített makrogazdasági modell szolgált.

Elvileg a makrogazdasági modell egyetlen célját abban határozták meg, hogy a modell képes legyen az NFT különféle eszközeinek makrogazdasági hatásait értékelni. A strukturális

változások, a GDP növekedés, a konvergencia és a foglalkoztatás elősegítése érdekében hozott NFT intézkedések elsősorban a gazdaság kínálati oldalát célozzák. Az NFT hatásainak teljes körű elemzésénél azonban nemcsak a kínálati, hanem a keresleti oldalon jelentkező hatásokra, valamint a kettő közötti kölcsönhatásokra is tekintettel kell lenni.

A Magyarországot leíró modell különböző modellezési módszereken alapul. Az alapmodell kínálati oldala a Nyugat-Németországra kifejlesztett modellre épül, amit széles körben és sikeresen alkalmaztak a regionális befektetési támogatások, a regionális politikai reformok, és a technológiai hatékonyság változásának a munkaerőre, a beruházási keresletre, a kibocsátásra és munkatermelékenység növekedésére kifejtett hatásainak szimulálására.

Ez azonban egy parciális modell, amely a gazdaságnak csak a kínálati oldalát fedi le, ezért nem alkalmas az NFT kereslet oldali hatásainak megragadására. A probléma megoldására – számos más makrogazdasági modellhez hasonlóan – a modellbe beépítették a kereslet oldali mechanizmusokat is. Ilyen megoldást alkalmaztak például az OECD-INTERLINK modell Magyarországra adaptált változatában is.

Ebbe a makrogazdasági modellbe még egy harmadik szempontot is beépítettek. Az alapinfrastruktúra, a humán erőforrások és a kutatás-fejlesztés beruházásainak a technológia szintjére, s így a termelékenység és a kibocsátás hosszú távú növekedésére gyakorolt hatásain keresztül külön is befolyásolják a kínálati oldalt. Ezért a modell az Össztermelékenység modelljével (Total Factor Productivity -TFP) is kiegészült.

A Magyarországot leíró makromodell teljes egyenletrendszere négy fő blokkból épül fel:

- A kínálatoldali blokk magába foglalja a munkaerőpiacot, leírja az üzleti szektor gazdasági tevékenységeit, a termelést, a termelékenységet (munkaerő-hatékonyságot), a beruházásokat, a foglalkoztatást és munkanélküliséget, a termelési költségeket és az inflációt.
- A keresletoldali blokk a háztartások viselkedését meghatározó legfontosabb viszonyokat, a fogyasztást és a végső kereslet más komponenseit (állami fogyasztás, külkereskedelem, stb.) reál és nominál értékben, valamint deflátorukat tartalmazza.
- A jövedelemeloszlási blokk a magán és állami jövedelmeket (munka- és tulajdonosi jövedelmek, profitok), valamint a háztartások és a kormányzati szektor közötti jövedelemtranszfereket (adók, társadalombiztosítási és más transzferek a két szektor között) határozza meg.
- Az össztermelékenységi (TFP) blokk a tudásalapú változók és az NFT más olyan intézkedései függvényében alakuló össztermelékenység változásait modellálja, mint például a fizikai infrastruktúrába és a humán tőkébe történő beruházások támogatása.

Az egyes politikák hatásait a TFP-függvénnyel kiegészített makromodell segítségével szimulálták. Az NFT intézkedéseit beépítették a modellbe, és így kialakult egy “politikák hatásaira épülő” forgatókönyv. Ezt a forgatókönyvet hasonlították össze a szimulációs időszakra (2004-2010) vonatkozó előrejelzéssel (alappálya), vagyis az “NFT politika nélküli” forgatókönyvvel. Az alappálya eredményeinek a politikákat tartalmazó forgatókönyv eredményeiből való kivonásával született eredmények jelentik az NFT beavatkozásainak a gazdaságra kifejtett hatását.

Az NFT szimulált hatásait a 4.1 táblázat foglalja össze. A forgatókönyvben feltételezett intézkedések az NFT pénzügyi táblázatában megadott adatokra épülnek. Az alábbiakban

három alapváltozó, a GDP növekedése, a tőkeképződés és a foglalkoztatás hatásai kerülnek bemutatásra.

4.1 táblázat Az NFT keresleti és kínálati hatásai

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bruttó hazai termék, Volumen (1)	2,43	3,23	4,05	4,88	5,72	6,56	7,40
GDP növekedési ráta (2)	2,40	0,77	0,80	0,79	0,79	0,79	0,79
Magánfogyasztás (1)	1,41	2,27	3,17	4,15	5,21	6,33	7,51
Bruttó állóeszközfelhalmozás (1)	6,33	7,14	7,90	8,61	9,27	9,90	10,52
Foglalkoztatás, ezer fő (2)	75,50	92,20	107,10	119,30	128,80	135,60	139,70
Munkanélküliségi ráta (2)	-0,20	-0,15	-0,13	-0,12	-0,11	-0,09	-0,07
Munkaerő aktivitási ráta (2)	0,92	1,18	1,40	1,57	1,71	1,81	1,88
Munkatermelékenység növekedési rátája (2)	0,50	0,37	0,37	0,52	0,58	0,65	0,71
Az üzleti szektor munkatermelékenysége (1)	0,23	0,55	0,55	1,47	2,06	2,73	3,47
GDP deflátor (2)	-0,82	-0,96	-0,96	-1,35	-1,48	-1,58	-1,66

(1) százalékos eltérés az alappálya megfelelő mutatószámától

(2) az NFT-forgatókönyv mutatószámából az alappálya megfelelő mutatószámát kivonva

Hatások 2006-ig

GDP növekedése

A kezdeti ugrás (a táblázat második sorában) az NFT politikák által okozott keresleti sokkot tükrözi. Ezután a GDP növekedési üteme minden évben körülbelül 0,8 százalékponttal magasabb, mint az (NFT nélküli) alapforgatókönyvben. Ez azt jelenti, hogy a kínálati oldalon megjelenő jelentős növekedési hatások állandósulnak és nem tűnnek el, mint ahogy az megtörténne, ha csak a keresleti hatások érvényesülnének. Ez növekvő különbséget okoz az NFT politikákkal és az anélkül számított GDP szintek között (ez a táblázat első sorában látható). Az előrejelzések szerint a 2006. évi GDP szint az NFT-t tartalmazó forgatókönyv esetén 4,05 százalékkal lenne magasabb, mint az NFT nélküli esetben.

Beruházások

A táblázat beruházási adatai időben előre haladva erős és növekvő hatást jeleznek. Az NFT-t tartalmazó forgatókönyv és az alappálya közötti különbség 2004-től 2006-ig 7,9%-ra nő. A KTK támogatások tehát gyorsabb tőkefelhalmozást eredményeznek. Ennek fő oka egyfelől a TFP növekedése által kiváltott alacsonyabb effektív tőke-munkaerő költség, másfelől pedig a tőke-költségek csökkenése (amit a termelési célú beruházások támogatása okoz). A kibocsátás gyorsabb növekedése szintén szerepet játszik, amit a magasabb TFP növekedés okoz. Ily módon az össztermelékenység javulása által előnyös gazdasági feltételek alakulnak ki, melyek növelik a termelést, a termelékenységet, a tőkefelhalmozást, és végső soron erősítik a versenyképességet. Mindez az életszínvonal fenntartható növekedését eredményezi.

Foglalkoztatás

A GDP-hez és a beruházásokhoz hasonló hatások figyelhetők meg a foglalkoztatás esetében is. A különbség a foglalkoztatottak számában az NFT-t feltételező és az alap-forgatókönyvek között időben előre haladva egyre nagyobb. 2006-ig az alappályához viszonyított többletfoglalkoztatás 107 ezer fő. A növekedés a munkaerőpiaci részvétel emelkedésével párhuzamosan történik.

Hatások 2006 után

A táblázatban bemutatott szimuláció azzal a feltételezéssel készült, hogy az NFT kiadásai 2006 után véget érnek. Amikor az NFT intézkedései véget érnek, a keresleti oldalt érő hatások megváltoznak és a változók értékei rövid időn belül visszatérnek a fejlesztéspolitika nélküli alapértékükhöz, amennyiben nem mutatkoztak hosszú távú kínálati oldali hatások. A GDP vonatkozásában a táblázat alapján megállapítható, hogy az NFT az alapértéknél három százalékkal magasabb pályát eredményez. Ez az NFT támogatási időszak után is megmarad, jelezvén az NFT jelentős és tartós kínálati hatását.

A magán beruházások gyorsan visszaesnek az alapértékhez képest, miután a támogatások 2007-ben véget érnek. Ennek ellenére a gazdaság nagyobb termelési kapacitása miatt a beruházások még mindig magasabbak, mint ha az NFT támogatások kifizetésére nem került volna sor. Hasonlóképpen, a foglalkoztatás növekedése megszakad amikor a kifizetések 2006-ban véget érnek. Az újonnan foglalkoztatottak 50%-a mindezek mellett is foglalkoztatott marad, mivel az NFT növeli a termelési kapacitásokat és a bővítő munkaalkalmak számát. Meg kell azonban jegyezni, hogy a kapacitások elértéktelenedése és az amortizálódott gépekkel dolgozók elbocsátása miatt a foglalkoztatás fokozatosan visszaesik.

2007-ben a rövid távú keresleti multiplikátorok miatt az NFT támogatások megszűnése negatív sokként jelentkezik a GDP növekedése szempontjából. Ezek után a növekedési hatás teljesen eltűnik és a növekedés visszatér alapértékére. A termelékenység növekedési rátája ideiglenesen, a kiindulási érték feletti szintre esik vissza, és az NFT nélküli értéknél magasabban stabilizálódik. Végül az inflációs rátát érő hatás megfelelődik az NFT utáni periódusban és idővel lassan csökken.

Összefoglalásként megállapítható, hogy az NFT hatása a kifizetések megszűnését követően, 2006 után fokozatosan csökken. A csökkenési mechanizmusok a TFP korábbi növekedésből származó közép- és hosszú távú hatások miatt azonban csak nagyon lassan érvényesülnek.

4.6.2. Indikátorok és számszerűsített célok

Az NFT kumulatív hatása egy főre jutó GDP-ben kifejezve (állandó forint mellett) a GDP 4-4,5%-át teszi ki 2006-ban. A munkatermelékenység növekedési rátája 0,45 százalékponttal lesz magasabb, a foglalkoztatás 100-110 ezer fővel növekszik 2006-ig. Az NFT többi indikátora az ex-ante értékelés második fázisa során lesz számszerűsítve.

Indikátorok

Egy főre jutó GDP

Munkatermelékenység

Foglalkoztatottság

A legmagasabb és a legalacsonyabb GDP-vel rendelkező régiók GDP-jének hányadosa

Kezelt szilárdhulladék aránya

Kezelt szennyvíz aránya

1. MELLÉKLET: A HUMÁN ERŐFORRÁSOK SZAKPOLITIKAI REFERENCIA KERETE

1. BEVEZETÉS

A Szakpolitikai Referencia Keret célja, hogy biztosítsa a Közös Értékelésben és annak Követő Jelentésében meghatározott magyar foglalkoztatási célok, valamint a Nemzeti Fejlesztési Tervben kijelölt és a Strukturális Alapok által támogatott prioritások közötti koherenciát, továbbá hogy a Strukturális Alapok felhasználásáról szóló 1260/1999/EK számú rendelet 9. cikkelyével összhangban, kapcsolatot teremtsen az Európai Foglalkoztatási Stratégiával (EFS). A Szakpolitikai Referencia Keret tehát a humán erőforrás-fejlesztés területén bázisul szolgál a Strukturális Alap beavatkozásoknak Magyarország 2004. május 1-i Európai Unióhoz történő csatlakozása és 2006 vége közötti programozási időszakban.

2. A HUMÁN ERŐFORRÁS-FEJLESZTÉS EURÓPAI KONTEXTUSA

Az 1997-es luxemburgi foglalkoztatási csúcson elindított Európai Foglalkoztatási Stratégia négy pillérre, és az ezek köré csoportosított éves foglalkoztatási irányvonalakra épül, amelyek együttesen adják egy-egy tagország nemzeti foglalkoztatási akcióterveiben megtestesülő nemzeti foglalkoztatási stratégiák politikai háttérét. A Lisszaboni Európai Tanácson (2000) fogalmazták meg az Európai Unió hosszú távú célját, hogy a Közösség 2010-re a világ legversenyképesebb, tudásalapú gazdaságává váljon. Ezen ambiciózus cél elérésére irányuló erőfeszítések központi eleme az emberi erőforrásokba történő befektetés. Éppen ezért az Európai Foglalkoztatási Stratégia (EFS) kulcsfontosságú szerepet játszik e cél elérésének előmozdításában. Az Európai Bizottság 2002-ben felülvizsgálta az EFS-t és megállapította, hogy a stratégia jelentős mértékben hozzájárult a foglalkoztatás szintjének növeléséhez és fenntartásához a tagországokban. Mindazonáltal azt is elismerték, hogy szükségessé vált az EFS egyszerűsítése, kevesebb és stabilabb irányvonalak megállapítása. A Bizottság "Európai Foglalkoztatási Stratégia jövője" című Közleménye (COM 2003 6 Final) három új célt és az új irányvonalakra vonatkozó tizenegy prioritást állapít meg, melyeket az Európai Tanácsnak 2003 tavaszán kell elfogadnia. Az EFS három új célja a következő:

- teljes foglalkoztatás,
- a munka minősége és termelékenysége,
- társadalmi kohézió és befogadó munkaerőpiac.

A Közlemény tizenegy prioritást állapít meg a célok támogatására. A Strukturális Alapok szempontjából a következő prioritások a legfontosabbak:

- aktív és megelőző intézkedések a munkanélküliek és inaktívak részére,
- a vállalkozó kedv ösztönzése a több és jobb munkahely teremtése érdekében,
- az idősebb munkavállalók aktivitásának ösztönzése, a munkaerőpiaci alkalmazkodóképesség javítása,
- befektetés a humán tőkébe, az egész életen át tartó tanulás stratégiái,
- nemek közötti esélyegyenlőség,
- a hátrányos helyzetűek munkaerőpiaci diszkriminációja elleni küzdelem és integrációjuk elősegítése,

- regionális egyenlőtlenségek kezelése.

Az új EFS célja, hogy a jövőbeni tagországokban is ösztönözze a változást és a strukturális reformokat. A jelzett szakpolitikai változásokat a 2004-2006-ra szóló magyar szakpolitikai referencia keretben is figyelembe kell venni.

A csatlakozásig a kormány által elkészített Közös Értékelés és a Követő Jelentések határozzák meg a követendő foglalkoztatási stratégiát. A csatlakozást követően azonban már a Nemzeti Foglalkoztatási Akciótervnek lesz kulcsszerepe az Európai Foglalkoztatási Stratégia megvalósításában.

3. NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI CÉLOK

A csatlakozási partnerség ajánlásainak megfelelően a Magyar Köztársaság Kormánya az Európai Bizottsággal közösen elkészítette a foglalkoztatási és munkaerőpiaci politikát értékelő és feladatait kijelölő "Közös Értékelés" (Joint Assessment Paper - JAP) c. dokumentumot; melyben a kormány azt is vállalta, hogy "Követő Jelentés" formájában figyelemmel követi a JAP megvalósítását. Ez utóbbi dokumentum rögzítette a 2001 áprilisa és 2002 májusa között elért eredményeket, és meghatározta a jövőbeli feladatokat. A magyar kormány 2003 első felében készíti el a Közös Értékelés következő Követő Jelentését, amely a 2002-es jelentés óta eltelt időszak tapasztalatai és az átdolgozott Európai Foglalkoztatási Stratégia alapján új hangsúlyokat határozhat meg a foglalkoztatáspolitikában.

3.1 A munkaerőpiaci helyzet elemzése alapján a Közös Értékelés az alábbi öt célkitűzést fogalmazza meg:

1. a foglalkoztatási szint növelése,
2. a munkanélküliség csökkentése,
3. az emberi erőforrások fejlesztése,
4. az intézményi és jogi keretek megerősítése,
5. rugalmasabb munkaerőpiac megteremtése és foglalkoztatás-barát környezet kialakítása.

3.1.1 A foglalkoztatás növelése

A *foglalkoztatási ráta növelésére* vonatkozó célkitűzés kulcsfontosságú a fenntartható gazdasági növekedés szempontjából, megfelel az új EFS első célkitűzésének, valamint annak a célnak, hogy az Európai Unióban a foglalkoztatás szintje 2010-re 70%-ra növekedjen. A foglalkoztatás növelése rugalmasabb munkaerőpiacot és a foglalkoztatást támogató környezet megteremtését követeli, ideértve az adó és járulék rendszer felülvizsgálatát és monitoringját - különös tekintettel ezek munkahelyteremtő és munkavállalást ösztönző hatására.

A gazdaság versenyképességének erősítése és a társadalombiztosítási rendszer fenntarthatósága a munkaerő lényegesen nagyobb munkaerőpiaci részvételét feltételezi. Ennek előmozdítására intézkedésekre van szükség mind a munkaerő-kereslet, mind a -kínálat oldalán.

A munkaerőpiac kínálati oldalán a foglalkoztatás jelentős forrását képezik az inaktív csoportok. A foglalkoztatáspolitikai egyik legsürgetőbb feladata az, hogy ezeket a csoportokat újra integrálja a munkaerőpiacra azáltal, hogy segíti őket szakképesítés és a fejlődő gazdaság igényeinek megfelelő képességek megszerzésében.

A keresleti oldalon a foglalkoztatás növelése munkahelyteremtést, illetve a kis- és középvállalatok és a szolgáltató szektor foglalkoztatási kapacitásának növelését követeli meg, különös tekintettel az információs társadalommal kapcsolatos szolgáltatásokra. Emellett az Európai Unióhoz történő csatlakozáshoz kapcsolódó környezetvédelmi és egészségügyi beruházásokból eredő lehetőségeket is ki kell használni.

A hatékony aktív munkaerőpiaci politika szükségessé teszi az állami foglalkoztatási szolgálat modernizációját és fejlesztését, különös figyelemmel a munkaközvetítő szolgáltatásokra.

3.1.2 A munkanélküliség megelőzése és az inaktív személyek integrálása

A munkanélküliség megelőzése és az inaktív személyek integrálása fontos szerepet játszik a gazdasági növekedés által igényelt munkaerő biztosításában. A munkanélküliségi ráta az Európai Unió átlagához képest ugyan kedvező, de a munkanélküliek szükségleteinek kezelése mellett a munkanélkülivé válást megelőző és az inaktív munkaerőpiaci részvételét javító intézkedések is fontosak.

A hátrányos helyzetű csoportok további célzott segítségre szorulnak a munkaerőpiacra való belépés és bennmaradás érdekében. A támogatás nemcsak a gazdaság munkaerővel történő ellátása, hanem ezen csoportok társadalmi integrációjának elősegítése, a munkaerőpiacra jutás esélyegyenlőségének biztosítása miatt is alapvető fontosságú. Mindehhez a probléma átfogó kezelésére van szükség, az EFS harmadik új céljának megfelelően. Jelenleg készül a társadalmi befogadásról szóló Közös Memorandum, melynek eredményeit és céljait a társadalmi integráció területén kidolgozott beavatkozások során is figyelembe kell venni.

3.1.3 Befektetés az emberi erőforrások fejlesztésébe

A humántőke fejlesztése szükséges ahhoz, hogy javuljon a gazdaság versenyképessége, és hogy a munkavállalók ismeretei és képességei megfeleljenek a munkaerőpiac követelményeinek, s ezzel a munkaerő kínálata lefedje a gazdaság igényeit. Ezen célok eléréséhez közép- és hosszú távú munkaerőpiaci előrejelzésekre, valamint a munkáltatók és a képző intézmények közötti szorosabb kapcsolatok kiépítésére van szükség. Fejleszteni kell az alap-, közép- és felsőfokú oktatás és szakképzés rendszereit, és a tanárokat tovább kell képezni annak érdekében, hogy a munkaerőpiaci szükségleteknek megfelelő és az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges tudással és képességekkel rendelkezzenek. A munkavállalók képzettségi színvonalának javítása, valamint annak érdekében, hogy szakmai képzettségük megfeleljen a munkaerőpiaci követelményeknek, tovább kell fejleszteni a felnőttoktatás és a szakmai továbbképzés rendszerét.

A tudásalapú gazdaság által kínált lehetőségek kiaknázása, illetve a foglalkoztatás szintjének és minőségének javítása a *munkaszervezet* megfelelő alkalmazkodóképességét követeli meg. A versenyképesség erősítése érdekében a vállalkozásokat segíteni kell az információhoz és tanácsadáshoz való hozzáférésben, továbbá a vállalkozói és vezetői képességek fejlesztésében.

3.1.4 Az intézményi és jogi keretek megerősítése, rugalmasabb munkaerőpiac

Az intézményi és jogi keretek megerősítése, valamint a rugalmasabb munkaerőpiac kialakítása és a munkahelyteremtés elősegítése érdekében az adó- és járulérendszer további

reformjára van szükség. Létre kell hozni az EFS végrehajtására és a Strukturális Alapok támogatásainak kezelésére képes intézményrendszert is.

3.2 A nemzeti foglalkoztatási célok regionális dimenziója

A regionális munkaerőpiacok közötti különbségek csökkentése érdekében különösen fontos az elmaradott területeken élő nagy számú tartós munkanélküli foglalkoztathatóságának javítása. A munkaerő iránti kereslet növekedésével elsősorban az átképzésben való részvételt, illetve az új vállalkozások igényeihez való alkalmazkodási képességet kell támogatni. Azokon a területeken, ahol a foglalkoztatottság különösen alacsony és a munkanélküliségi ráta meghaladja az átlagot, nagy figyelmet kell fordítani a *helyi foglalkoztatási kezdeményezésekre és a szociális gazdaság létrehozására.*

3.3 A Közös Értékelésben és a Követő Jelentésben meghatározott fejlesztési területek

A főbb célok elérése érdekében a Közös Értékelés és a Követő Jelentés az alábbi fejlesztési területeket határozta meg:

- munkahelyteremtés és vállalkozásfejlesztés ösztönzése foglalkoztatáspolitikai eszközökkel – különös tekintettel a regionális egyenlőtlenségre,
- emberi erőforrások fejlesztése,
- preventív programok a foglalkoztatási kapacitás növelése érdekében,
- a társadalmi kirekesztéstől fenyegetett csoportok munkaerőpiaci integrációjának ösztönzése, foglalkoztathatóságuk javítása,
- a munkaerő alkalmazkodóképességének és rugalmasságának javítása,
- a társadalmi kirekesztés és megkülönböztetés elleni küzdelem,
- támogatott munkahelyek biztosítása a versenyszférából kizárt csoportok számára,
- nemek közötti esélyegyenlőség biztosítása,
- a munkaerőpiaci szervezet szolgáltatásainak modernizációja és bővítése.

4. HUMÁNERŐFORRÁS-FEJLESZTÉS ÉS A NEMZETI FEJLESZTÉSI TERV PRIORITÁSAI

A Nemzeti Fejlesztési Terv általános célja, hogy csökkentse az Európai Unióhoz képest fennálló jövedelmi különbséget és a regionális egyenlőtlenségeket. A 2004-2006-os időszakra vonatkozó NFT korlátozott időhorizontja miatt csak szerény eredményeket tud elérni ezen a területen, azonban rendkívül fontos, hogy létrejőjenek a szükséges keretek és feltételek ahhoz, hogy a 2007-től 2013-ig tartó időszakban folyamatos legyen a fejlődés. Az NFT három specifikus célt tűz ki ezen általános cél elérése érdekében:

- a gazdasági versenyképesség javítása,
- az emberi erőforrások jobb kihasználása,
- jobb környezet és kiegyensúlyozottabb regionális fejlődés.

Az itt leírt célok elérésére az NFT a következő prioritásokat határozza meg:

- versenyképes termelőszektor,
- nagyobb foglalkoztatás és humán kapacitások,
- jobb infrastruktúra és tisztább környezet,
- erősebb regionális és helyi potenciál.

Az NFT célrendszere és prioritásai támogatják a *Közös Értékelés és a Követő Jelentés legfontosabb céljait*, és a foglalkoztatási ráta növelését, az inaktív és hátrányos helyzetű csoportok munkaerőpiaci integrációját, az emberi erőforrásokba történő nagyobb befektetéseket, valamint a hatékony megvalósításhoz szükséges intézményi keretek megerősítését fogják eredményezni. *Az emberi erőforrások jobb kihasználására vonatkozó specifikus cél összhangban van az új EFS céljaival*, mivel ösztönzi a foglalkoztatás növelését, és a hátrányos helyzetű csoportok munkaerőpiaci integrációjával hozzájárul a társadalmi befogadás erősítéséhez. Az emberi erőforrásokba történő befektetés a vállalkozói kedv ösztönzése és a munkaszervezet modernizációja révén elősegítheti a munkahelyek minőségének és a munkaerő termelékenységének javítását is.

4.1 A prioritások hozzájárulása az emberi erőforrások jobb kihasználásához

A termelőszektor javuló versenyképessége és jövedelmezősége elősegíti a növekedést, és ennek eredményeként azt, hogy a vállalkozások munkahelyteremtéssel növeljék a foglalkoztatást. Ehhez a vállalkozásoknak többet kell beruházniuk a képzésbe, vagy nagyobb mértékben kell támogatniuk az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) képzési programjaiban való részvételt. A humánerőforrás-fejlesztést célzó intézkedések közvetlenül, a foglalkoztathatóság javításával és munkahelyteremtéssel emelik a foglalkoztatás szintjét. Az infrastruktúrára vonatkozó prioritás alapján hozott intézkedéseknek inkább közvetett befolyása van a foglalkoztatásra azzal, hogy ha a termelőszektor nyereségesebbé válik, akkor az emberi erőforrásokba történő beruházások is növelhetők. E prioritás keretében támogatott új infrastrukturális szolgáltatások feltételezik az emberi erőforrások fejlesztését.

Az egészségügyi ellátásba történő jelentős befektetések célja a munkaerőpiacról egészségügyi okok miatt távolmaradó személyek számának, és végső soron az ebből eredő GDP kiesés csökkentése. Az infrastruktúra fejlesztése csökkenti a regionális munkaerőpiaci egyenlőtlenségeket, és növeli a munkaerő mobilitását. A megerősített regionális és helyi kapacitások hozzájárulnak a regionális egyenlőtlenségek mérsékléséhez, illetve a specifikus regionális igényeknek leginkább megfelelő megoldások megtalálásához.

4.2 Az emberi erőforrásokba történő befektetések és az NFT céljainak viszonya

Az NFT-nek a *foglalkoztatás növelésére és a humánerőforrás-fejlesztésre* vonatkozó prioritása alapján hozott intézkedések nem csupán a foglalkoztatást segítik elő, hanem a *teljes NFT hatékonyságát* is javítják. Az emberi erőforrásokba történő befektetések növelik a vállalkozások versenyképességét, bizonyos ágazatokban csökkentik a munkaerő-kereslet és -kínálat közötti képzettségi meg nem felelést vagy a képzettségi hiányokat, ösztönzik a az IT-ismeretek és készségek megszerzését és azok hasznosítását, elősegítik a K+F intézkedések hatékonyságának növelését, továbbá fontos elemét jelentik a tőkevonzó képesség növelésének és a közvetlen külföldi befektetések megtartásának. Így tehát jelentősen támogatják a versenyképesebb termelőszektor prioritást, és a gazdasági versenyképesség javítására vonatkozó célkitűzést. A környezet állapotában bekövetkező tartós változások miatt, és a fenntartható fejlődés érdekében fontos a tanulók és a dolgozók környezettudatos magatartásának az erősítése, az oktatás és munkahelyi képzés segítségével. A foglalkoztatást ösztönző és az emberi erőforrásokba történő befektetéseket támogató intézkedések helyi dimenzióval is rendelkeznek. A Strukturális Alapok azonban közvetlenül is támogatják a helyi szükségletek kielégítését szolgáló olyan beavatkozásokat, mint például a szociális gazdaság területén a munkahelyteremtést elősegítő képzések, vagy a régiók tőkevonzó képességét erősítő humántőke beruházások.

4.3 A beavatkozások hatása a foglalkoztatásra és a humánerőforrás-fejlesztésre

A fenti összefüggéseken túl az *NFT foglalkoztatásra és az emberi erőforrások fejlesztésére vonatkozó prioritása alapján kidolgozott fejlesztési célok és beavatkozási területek közvetlenül szolgálják a foglalkoztatás növelését és az emberi erőforrások fejlesztését. Az ezen prioritás alapján meghatározott beavatkozási területek összhangban vannak a Közös Értékelés és a Követő Jelentés főbb céljaival. Ezek az intervenciók elsősorban az Európai Szociális Alapból történő támogatással valósulnak meg, amit az Európai Regionális Fejlesztési Alap támogatása egészít ki. Fontos, hogy a két alapból támogatott beavatkozások szinergiában és egymással összhangban valósuljanak meg (lásd a 6. fejezetet).*

A magyar munkaerőpiac és a foglalkoztatást ösztönző állami szolgáltatások hiányosságai egy sor olyan területre hívják fel a figyelmet, ahol megfelelő intézkedésre van szükség a foglalkoztatás és a társadalmi integráció ösztönzésére, illetve ahhoz, hogy a fenntartható gazdasági növekedéshez szükséges jól képzett munkaerő-kínálat biztosított legyen. Ez a prioritás szorosan kapcsolódik az Európai Foglalkoztatási Stratégia magyarországi megvalósításához, illetve a Közös Értékelés és a Követő Jelentések érvényesítéséhez. A prioritás a következő elemekből áll, amelyeket a Strukturális Alapokból kell támogatni:

1. **Aktív munkaerőpiaci politikák** a foglalkoztatás ösztönzése, valamint a munkaerőpiac igényei és az oktatás kínálata közötti eltérés következményeinek csökkentése érdekében, tekintettel a tudásalapú gazdaság munkaerőpiaci követelményeire, illetve – többek között – az Állami Foglalkoztatási Szolgálat fejlesztése révén.
2. A **társadalmi kirekesztés** kezelése a fogyatékkal élők, a roma kisebbség és más hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztathatóságának javításával, kiemelt figyelemmel a nők munkaerőpiaci belépésére és nagyobb részvételére.
3. A foglalkoztathatóság javítása az **egész életen át tartó tanulás** részeként a tanárok képzésével, a tananyag modernizációjával, az oktatás-képzés tökéletesítésével és a munkaerőpiacra történő belépés ösztönzésével a humántőke fejlesztését segíti elő.
4. Az **alkalmazkodóképesség** növelése és a jobb **vállalkozói képességek** ösztönzése növeli a munkaerő-keresletet. Ezt a foglalkoztathatóságot javító színvonalasabb felnőttoktatás egészíti ki.
5. Az **oktatási és szociális szolgáltatások épületállománya és berendezései** jelentős felújításra és fejlesztésre szorulnak. Az oktatás hatékonyságának növelése és a társadalmi befogadás elősegítése érdekében az ország számos területén van szükség ilyen célú beruházásokra.
6. A magyar népesség általános **egészségi állapota** rossz, ami jelentősen rontja a munkaerőpiac teljesítményét. Ez általában is csökkenti a munka termelékenységét, és sokakat arra kényszerít, hogy korán inaktívvá váljanak. A kórházak felszereltsége elavult, a szolgáltatások elérhetősége és a szolgáltatók közötti kommunikáció gyenge, ezért az ezen a területen történő beruházások jelentősen javítják majd az egészségügyi szolgáltatás hatékonyságát, s ezzel hozzájárulnak a versenyképesség erősítéséhez.

5. AZ EMBERI ERŐFORRÁS-FEJLESZTÉS TÁMOGATÁSA A STRUKTURÁLIS ALAPOKBÓL AZ NFT-N KERESZTÜL

Az előző fejezet a Strukturális Alapok által támogatandó fejlesztési területeket mutatta be. Ezeket az intézkedéseket elsősorban az Európai Szociális Alap fogja támogatni, de az ERFA

is fontos szerepet játszik majd a szélesebb értelemben vett humánerőforrás-fejlesztési célkitűzések megvalósításában. E fejlesztési területeknek nyújtott ESZA támogatások indoklásához a beavatkozási területeket és a mögöttes indoklást az ESZA-ról szóló 1784/1999 Rendelet 2. cikkében meghatározott szakpolitikai területek szerint az alábbiakban mutatjuk be.

5.1 Aktív munkaerőpiaci politikák kifejlesztése és ösztönzése

5.1.1 A helyzetelemzés e területen a következőket tekinti kulcskérdésnek: a foglalkoztatás alacsony és az inaktivitás magas szintje bizonyos csoportok körében, az emberi erőforrás fejlesztésbe és a foglalkoztatáspolitikai megvalósításába történő befektetés és annak ösztönzése, valamint az intézményi keretek megerősítése. A foglalkoztatási és az aktivitási ráta jelentősen elmarad az EU átlagától (7, illetve 9 százalékponttal). A foglalkoztatottak képzettségi struktúrája azt tükrözi, hogy a megfelelő képesítéssel nem rendelkezők nagyobb valószínűséggel szorultak ki a munkaerőpiacról. E csoportokban a foglalkoztatottak és a munkanélküliek aránya is rosszabb a közösségi átlagnál. A munkaerőpiacon vannak olyan csoportok is, amelyeket mindez jobban súlyt. Például a fiatalok között a foglalkoztatási ráta jelentősen elmarad az EU átlagától (2001-ben 31,4%, szemben a 40,7%-kal), és a munkanélküliség is jobban érinti őket, mint a felnőtteket. Ezt részben az okozza, hogy jelentős számú fiatal a munkaerőpiaci igényeknek megfelelő képesítés vagy készségek nélkül lép be a munkaerőpiacra. Az 55 év felettiek körében a korábbi tömeges nyugdíjazások következtében jelentősen csökkent a foglalkoztatottság (2001-ben 23,7%, szemben az EU 38,5%-os arányával). Az utóbbi évek gazdasági növekedése ugyan az idősebb munkavállalók számára is biztosított lehetőségeket, de nekik nagyobb nehézséget okoz a változó munkaerőpiac kihívásaihoz való alkalmazkodás. Problémáikat a kor szerinti diszkrimináció is súlyosbítja.

5.1.2 A fentiekben ismertetett munkaerőpiaci problémák csökkentése érdekében a Közös Értékelés és a Követő Jelentés a foglalkoztatási ráta növelését és az inaktívok integrációját tűzte ki célul, és ehhez a következő feladatokat határozta meg: megelőző programok a munkanélküliség csökkentése és foglalkoztathatóság javítása érdekében; a munkaerőpiaci szervezet szolgáltatásainak korszerűsítése és bővítése; és az emberi erőforrások fejlesztése.

5.1.3 Aktív munkaerőpiaci politikák támogatása a Strukturális Alapokból

A munkanélküliek foglalkoztathatóságának javítása érdekében a Strukturális Alapok támogatást nyújtanak a képzéshez és átképzéshez, az egyénre szabott tanácsadási és pályaaorientációs szolgáltatásokhoz és a munkahelyi tapasztalat megszerzését biztosító programokhoz. E területen eszközölt beavatkozások közé tartozik a speciális helyzetű munkaerőpiaci csoportok, azaz a fiatalok, az idősebb munkavállalók és a nők képzése, mivel az új EFS harmadik célkitűzésének, azaz a "kohézió és befogadó munkaerőpiac"-nak megfelelően az aktív munkaerőpiaci politikának kiemelt figyelmet kell fordítania e csoportok foglalkoztathatóságának javítására és munkaerőpiaci integrációjára. Az aktív munkaerőpiaci politikák eredményes megvalósításához, a foglalkoztatás szintjének és minőségének javításához és a tartós munkanélküliség csökkentéséhez az állami foglalkoztatási szolgálatok konzisztens fejlesztésére van szükség. A foglalkoztatottság növelése a munkahelyteremtés ösztönzését is szükségessé teszi az önfoglalkoztatás támogatása révén. Ezek az intézkedések az NFT második célkitűzésének, illetve az új EFS első célkitűzésének, azaz a foglalkoztatás növelésének megvalósítását is elősegítik. A beavatkozási terület hozzájárul az EFS új, "aktív és megelőző intézkedések a munkanélküliek és az inaktívok számára", valamint az "idősebb munkavállalók aktív munkaerőpiaci részvétele" prioritásaihoz. A foglalkoztatási kapacitások

fejlesztésére irányuló programok ugyanakkor javítják a munkaerő képzettségét, ami szintén hozzájárul az NFT első célkitűzéséhez, a versenyképesség erősítéséhez.

5.2 Esélyegyenlőség elősegítése mindenki számára

5.2.1 Az NFT helyzetelemzése felhívta a figyelmet egyes társadalmi csoportok – a romák, a tartós munkanélküliek, a fogyatékkal élők, a szenvedélybetegek és az elmaradott térségekben élők – rendkívül kedvezőtlen munkaerőpiaci helyzetére. A humán erőforrások területén kulcskérdésként rögzíti e csoportok gyenge munkaerőpiaci lehetőségeit, valamint az iskolarendszer gyengeségeit a társadalmi egyenlőtlenségek elleni küzdelemben és az esélyegyenlőség előmozdításában. A társadalmi kirekesztés a fogyatékkal és súlyos egészségi problémákkal élőket is érinti – számukat 900 ezer főre becsülik. Munkaerőpiaci helyzetük az EU-ban tapasztalható helyzethez képest igen rossz, mivel csupán egytizedük foglalkoztatott (EU: 40%). Helyzetüket alacsony képzettségi szintjük is súlyosbítja.

A munkaerőpiacra belépő minden személynek egyenlő esélyeket kell biztosítani, és különös figyelmet kell fordítani a társadalmi kirekesztésnek kitett személyekre.

5.2.2 E területen a Közös Értékelés és a Követő Jelentés a következő feladatokat határozta meg:

- társadalmi kirekesztés és diszkrimináció elleni fellépés,
- támogatott munkahelyek biztosítása a munkaerőpiacról kiszorult csoportoknak,
- a foglalkoztathatóság növelésével elősegíteni a társadalmi kirekesztéssel fenyegetett csoportok munkaerőpiaci integrációját.

Ennek eléréséhez az NFT célul tűzte ki a fogyatékkal élők, a roma kisebbséghez és más kirekesztett csoportokhoz tartozók segítségét. Ez hozzájárul az NFT második célkitűzésének, s egyben a társadalmi kirekesztettség elleni küzdelemtől szóló Közösségi Cselekvési Program célkitűzéseinek, valamint az új EFS harmadik célkitűzésének megvalósításához. Az e területre vonatkozó intézkedések támogatják az EFS új, “hátrányos helyzetűek munkaerőpiaci integrációjának támogatása és diszkriminációjuk elleni küzdelem” prioritását.

5.2.3 Az esélyegyenlőség előmozdításához a Strukturális Alapokból nyújtott támogatás

A foglalkoztatás további növelésének előfeltétele leghátrányosabb helyzetű csoportok (köztük a tartós munkanélküliek, a pályakezdők, az idősebb munkavállalók, a fogyatékkal élők és a romák) képzéshez való hozzáféréseinek, illetve foglalkoztathatóságának javítása. A társadalmi kirekesztés elleni küzdelemhez és e csoportok foglalkoztathatóságának javításához számos eszközre, így többek között oktatási és képzési, foglalkoztatási és szociális szolgáltatásokra, ezek irányításának, minőségének és hozzáférhetőségének javítására, valamint e csoportokkal szembeni attitűd pozitív irányú megváltoztatására van szükség. A hátrányos helyzetűek foglalkoztatási lehetőségeinek biztosítása érdekében különösen fontos a helyi foglalkoztatási kezdeményezések és a szociális gazdaság támogatása.

5.3 Az egész életen át tartó tanulás politikájának részeként a szakképzés, az oktatás és a tanácsadás támogatása és fejlesztése

5.3.1 Az oktatás és képzés területén a helyzetelemzés két kulcsfontosságú területet emel ki: a oktatás-szakképzés és a munkaerőpiac közötti elégtelen kapcsolatot, valamint az oktatási rendszer rossz infrastrukturális feltételeit. A helyzetelemzés alapján az iskolarendszerű

oktatás és képzés területén fejlesztésre van szükség. Meg kell teremteni az egész életen át tartó tanulás alapjait, és támogatni kell a munkaerőpiac szükségleteinek megfelelő készségek és képességek elsajátítását, különös tekintettel az informatikai ismeretekre. A nemzetközi versenyben csak a képzettebb munkaerővel és jobb humán tőkével rendelkező gazdaságok tudnak megfelelni a követelményeknek, így az emberi erőforrások fejlesztése az Európai Unió tagjaként különösen fontos feladatot jelent Magyarországra számára.

5.3.2 A Közös Értékelés és a Követő Jelentés, valamint a helyzetelemzés is kiemelt jelentőségűnek tartja a humánerőforrás-fejlesztéshez kapcsolódó beruházásokat, amelyekben létfontosságú szerepet játszik az oktatási és képzési rendszerek korszerűsítése és javítása. Az egész életen át tartó tanulás támogatása hozzájárul az NFT második célkitűzésének megvalósításához, mivel elősegíti a munkaerő képzettségi szintjének a munkaerőpiaci kereslettel való megfeleltetését, és lehetővé teszi a felmerülő igényekhez való rugalmas alkalmazkodást. Továbbá javítja a munkaerő képzettségét, és ennél fogva versenyképességét, ami az NFT első számú célkitűzése. Az e területre irányuló befektetések hozzájárulnak az EFS három új célkitűzésének, valamint az EFS “befektetés a humán erőforrásba és egész életen át tartó tanulási stratégiák” prioritásának megvalósításához.

5.3.3 A képzés, oktatás és tanácsadás támogatása a Strukturális Alapokból

A foglalkoztathatóság elősegítése az egész életen át tartó tanulás részeként olyan terület, amely az oktatáspolitikai képzésével, valamint az oktatási anyagok javításával és korszerűsítésével hozzájárul a humántőke fejlesztéséhez. Az egész életen át tartó tanulás politikájának részeként támogatásban kell részesíteni a szakképzés, oktatás és tanácsadás fejlesztését, a munkaerőpiacra történő belépés megkönnyítését, a foglalkoztatási kapacitások fenntartását és fejlesztését, valamint a munkaerő mobilitás elősegítését. E lépések célja a foglalkoztatási lehetőségek bővítése, a szakismeretek fejlesztése és a mobilitás ösztönzése (a képzési kínálat bővítése és javítása, az iskolarendszerű és szakképzési oktatási rendszer minőségének javítása és az informatikai ismeretek terjesztése). A középiskolát végzett fiatalok elhelyezkedésének megkönnyítése érdekében szélesíteni kell a magasabb szintű akkreditált felsőfokú szakképző tanfolyamok választékát.

5.4 A munkaerő képzettségének és alkalmazkodóképességének, valamint a munkaszervezetek innovációs és alkalmazkodóképességének támogatása, a vállalkozói készségeket és a munkahelyteremtést elősegítő feltételek kialakítása, továbbá a tudomány, a kutatás és a technológia területén a szakismeretek elmélyítése és az emberi potenciál erősítése.

5.4.1 A legnagyobb munkaerőpiaci problémák, az alacsony foglalkoztatottság és a magas inaktivitás mellett egyes foglalkozásokban és térségekben hiány van a képzett munkaerőből, és gyakran a szakképzett dolgozók kereslete és kínálata sem felel meg egymásnak. Ez az oktatási-szakképzési rendszer és a gazdaság közötti megfelelő és rugalmas kapcsolatok hiányának tudható be. A munkaerő és a vállalkozások versenyképességének és alkalmazkodó képességének fejlesztésében jelentős szerepet játszik a felnőttképzés és a vállalaton belüli képzés. Elsősorban a vállalat mérete határozza meg azt, hogy szerveznek-e továbbképzést a munkavállalók számára. A kis vállalatok jóval kevesebbet fordítanak szakképzésre, mint a nagyok. A 2,5 millió főt foglalkoztató egyéni-, mikro-, kis- és közép vállalkozásoknál a munkavállalók nem részesülnek megfelelő képzésben. A tudásalapú társadalom és a gyorsan változó gazdasági körülmények újfajta követelményeket állítanak a munkaerő és a vállalkozók elé. A versenyképesség fontos feltétele a jól képzett és alkalmazkodni képes munkaerő.

5.4.2 A Közös Értékelés és a Követő Jelentés a munkaerő alkalmazkodóképességének és rugalmasságának javítását is fontos fejlesztési területként jelölte meg. Az ezt célzó befektetések javítják a munkaerő termelékenységét és a munkahelyek minőségét, ami egyben az EFS egyik új célkitűzése, és hozzájárulnak az EFS “munkaerőpiaci alkalmazkodás előmozdítása” és a “vállalkozókedv ösztönzése a több és jobb munkahely teremtése érdekében” prioritásokhoz is.

5.4.3 Az alkalmazkodóképesség és a vállalkozási kedv támogatása a Strukturális

Alapokból

A vállalkozók képzése fejleszti vállalkozói készségeiket, elősegíti a vállalkozások foglalkoztatási kapacitásának bővítését, javítja rugalmasságukat és piaci fennmaradási esélyeiket, és ezzel hozzájárul a növekvő foglalkoztatáshoz és a humántőke jobb minőségéhez. Ezt a foglalkoztathatóságot javító, jobb színvonalú felnőttképzés egészíti ki.

5.5 A nők munkaerőpiacra történő belépését és munkaerőpiaci részvételét javító intézkedések

5.5.1 A helyzetelemzés kimutatta, hogy noha a nők munkaerőpiaci helyzete kedvezőbb az EU átlagánál (munkanélküliségi ráta, a nők és férfiak foglalkoztatási arányának különbsége), de a nemek között továbbra is jelentős különbségek vannak, s hogy a nőknek nehézséget okoz a munkaerőpiacra való visszatérés. 1997 óta a nők foglalkoztatottsága a férfiakénál gyorsabban nőtt (a foglalkoztatási rátájuk 2001-ben 49,8% volt), ezzel a nemek közötti eltérés 13,7 százalékpontonra csökkent (EU: 18,1%). A nők alacsonyabb foglalkoztatási arányát részben a gyermeknevelés miatti alacsonyabb munkaerőpiaci részvételük, részben alacsonyabb nyugdíjkorhatárunk magyarázza.

5.5.2 A nők munkaerőpiaci és társadalmi integrációja és esélyegyenlősége az NFT-ben horizontális célként is megjelenik, ami azt jelenti, hogy minden beavatkozási területen biztosítani kell a nők esélyegyenlőségét. A Közös Értékelés és a Követő Jelentések ugyancsak fontos feladatként határozzák meg az esélyegyenlőség elősegítését, amit az EFS új "Nemek közötti esélyegyenlőség" prioritása is támogat.

5.5.3 A nők munkaerőpiaci részvételének támogatása a Strukturális Alapokból

Különös figyelmet kell fordítani a nők munkaerőpiacra jutásának és nagyobb munkaerőpiaci részvételének támogatására, ideértve az új munkahelyekhez való hozzáférésüket, vállalkozások indítását megkönnyítő, a vertikális vagy horizontális munkaerőpiaci szegregációjukat csökkentő, valamint a nők részvételének és önfoglalkoztatásának növelését elősegítő intézkedéseket. Annak ellenére, hogy a nők általában jól képzettek, csak nehezen tudnak visszatérni a munkaerőpiacra, és gyakran hátrányos munkahelyi gyakorlattal kerülnek szembe. Intézkedéseket kell tenni a nők munkaerőpiaci lehetőségeinek javítására, valamint az esélyegyenlőség gyakorlati megvalósítására.

5.6 Horizontális területek

5.6.1 Helyi foglalkoztatási kezdeményezések

A helyzetelemzés felhívja a figyelmet, hogy az utóbbi évtizedben a munkaerőpiacon jelentős eltérések alakultak ki a régiók között. Ezek a különbségek a kistérségek szintjén megsokszorozódtak, és a regionális adatok többszörösét is elérik. A munkahelyteremtő beruházások elsősorban az ország fejlettebb térségeire összpontosulnak, a munkaerő

mobilitása – különösen az elmaradottabb térségekben - alacsony. Ennélfogva a Strukturális Alapokból támogatni kell a helyi foglalkoztatási kedvezményezéseket, különösen az olyan megállapodásokra irányuló kezdeményezéseket, amelyek a helyi és a térségi foglalkoztatást szolgálják. Továbbá támogatni kell a munkahelyteremtést és az emberi erőforrás-fejlesztést szolgáló beavatkozásokat, valamint a helyi foglalkoztatás növelésében fontos szerepet játszó szociális gazdaságot. Ezek a tevékenységek az ágazati programokat egészítik ki, azonban a regionális igényeket az ágazati programoknak is figyelembe kell venniük. Az e területen végrehajtott intézkedések az EFS "Regionális egyenlőtlenségek kezelése" prioritását támogatják.

5.6.2 Az információs társadalom szociális és munkaerőpiaci dimenziói

Az információs társadalomban a humántőke fejlesztése a változás fő hajtóereje. Az informatikai ismeretek és használatuk elengedhetetlen a munkaerőpiacon, és az információtechnológiai ágazat jelentős munkahelyteremtő kapacitással rendelkezik. Az informatikai oktatók száma és a tanárok informatikai képzettsége nagyon alacsony. Szükség van a tanárok átképzésére, valamint a munkavállalók, köztük az idősebbek képzésére. A vállalkozók informatikai képzése szintén fontos feladat, mivel az üzleti szférában az informatikai ismeretek hiánya miatt nem alkalmazzák, vagy csak részben használják ki a korszerű információs rendszerek által nyújtott lehetőségeket. Ugyanakkor problémát jelent, hogy az egész életen át tartó tanulás gondolata még nem gyökeresedett meg a társadalomban. A Strukturális Alapok támogatásának a iskolarendszerű informatikai oktatás fejlesztésére, a hátrányos helyzetűek, a munkanélküliek és a KKV-k alkalmazottjainak informatikai képzésére, a távoktatás területén alkalmazott információs technológiák (pl. e-tanulás) elterjesztésére, valamint a munkaerőpiaci szolgáltatások informatikai fejlesztésére kell irányulniuk.

5.6.3 Nők és férfiak közötti esélyegyenlőség

A helyzetelemzés az esélyegyenlőség területén a következő kulcskérdésekre mutatott rá: a nők horizontális és vertikális munkaerőpiaci szegregációja, nem eléggé családbarát politikák, hátrányos foglalkoztatási gyakorlat, a férfiakénál alacsonyabb jövedelmek, a munkaerőpiac által megkívánt versenyképes ismeretek és készségek hiánya vagy elégtelensége, valamint az esélyegyenlőségi politikák alacsony hatékonysága. A Strukturális Alapok támogatását a nők munkaerőpiaci szegregációjának csökkentésére, valamint arra lehet fordítani, hogy a nők megszerezzék a megfelelő állás megtalálásához szükséges ismereteket. A nők munkaerőpiaci integrációja érdekében a Strukturális Alapok a "Nők munkaerőpiacra jutásának és ottani részvételének javítására szolgáló intézkedések" területhez nyújtanak közvetlen támogatást. Ezen kívül a Strukturális Alapokból támogatott összes programban fontos az esélyegyenlőség megfelelő figyelembe vétele, amit hatékony monitoring és ellenőrző rendszerekkel kell biztosítani.

6. A HUMÁNERŐFORRÁS-FEJLESZTÉST TÁMOGATÓ ALAPOK ÖSSZEANGOLÁSA

Az emberi erőforrások fejlesztését illetően a Strukturális Alapok nyújt támogatást az NFT-nek a "foglalkoztatás növelése és humánerőforrás-fejlesztés" prioritása alatti intézkedései megvalósításához, a fentiekben ismertetett ESZA tevékenységi területeknek megfelelően. Az ESZA támogatása az 1784/1999 rendelet 2. cikkében szereplő területekre irányul. A Magyarországon 2004 és 2006 között megvalósuló beavatkozások területeit a Szakpolitikai Referencia Keret 5. fejezete ismerteti. Az ESZA többféle operatív programot is támogathat,

feltéve hogy az intézkedések egymást kiegészítik, és biztosítják a finanszírozás hatékony és koncentrált elosztását.

Az ERFA az ESZA támogatását hivatott teljes körűvé tenni egy adott területen az infrastrukturális befektetések révén, ami hatékonyra teszi az ESZA támogatás felhasználását, illetve egy adott területen csökkenti a regionális egyenlőtlenségeket. Az ERFA a szociális és oktatási infrastruktúrába történő beruházásokat, az oktatás korszerűsítését, a társadalmi beilleszkedés előmozdítását célzó intézkedések végrehajtását kísérő és megkönnyítő befektetéseket, a betegség és a munkából való távolmaradás megelőzését elősegítő egészségügyi infrastrukturális befektetéseket, valamint az e területen fennálló regionális egyenlőtlenségek csökkentését támogathatja.

Az ESZA és az ERFA támogatások összehangolását és kiegészítő jellegét az operatív programok, valamint az eredményes és összehangolt végrehajtási rendszer révén lehet biztosítani.